

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського
національного університету

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ВАСЬКІВСЬКА Карина Сергіївна

Банківська система її роль в економіці України та шляхи
подальшого розвитку

Спеціальність: 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Освітньо-професійна програма: Фінанси

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи Фзвнм-21
К. С. Васьківська

ВІННИЦЯ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	
1.1. Поняття, структура та функції банківської системи.....	6
1.2. Взаємозв’язок банківської системи з економікою держави.....	13
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
2.1. Банківська система: ключові показники та тенденції.....	23
2.2. Вплив цифрових технологій на банківську систему.....	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
3.1. Світові тенденції розвитку банківських систем та можливості їх адаптацій в Україні.....	39
3.2. Напрями вдосконалення банківської системи України.....	46
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Банківська система є важливим елементом фінансової інфраструктури держави та безпосередньо впливає на економічний розвиток України. Вона забезпечує акумуляцію коштів населення та бізнесу, кредитування, ефективний розподіл фінансових ресурсів і підтримку платіжного обороту, що, у свою чергу, стимулює виробництво, інвестиції та економічне зростання. Стабільність і розвиток банківського сектора є важливими для забезпечення макроекономічної стабільності та довіри громадян до фінансової системи.

Особлива актуальність дослідження банківської системи зумовлена сучасними викликами, серед яких цифровізація фінансових послуг, зміна поведінки споживачів, глобалізація ринків, інтеграція України в міжнародну фінансову спільноту. Впровадження нових технологій потребує оцінки їхнього впливу на ефективність, конкурентоспроможність та стійкість банків.

Крім того, війна та економічна нестабільність останніх років підкреслили необхідність удосконалення регуляторних та фінансових механізмів для підтримки банківського сектору та захисту інтересів клієнтів. Аналіз сучасного стану банківської системи та визначення шляхів її подальшого розвитку є надзвичайно важливими для формування стратегій, що дозволять забезпечити стійкість фінансової системи, залучення інвестицій та відновлення економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти функціонування банківської системи були предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Т.М. Болгар, О. В. Дубровін, Л.В. Жердецька, С.А. Кузнецова, С.І. Мельник, З.С. Пестовська, Н.С. Ситник, А.В. Стасишин, Т.Б. Стечишин, В.С. Ткач, Н.В. Шевченко, Н. Я. Юрків та інші.

Не дивлячись на наявність значної кількості досліджень, питання розвитку та удосконалення банківської системи в умовах військових дій, залишаються недостатньо вивченими.

Мета дослідження – дослідження теоретичних, методичних та практичних засад функціонування банківської системи та розробка шляхів її подальшого розвитку.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі необхідно виконати такі завдання:

- визначити сутність, проаналізувати структуру та охарактеризувати функції банківської системи;
- розглянути основні етапи розвитку банківської системи України;
- оцінити взаємозв'язок банківської системи з економікою держави;
- дослідити основні показники та тенденції розвитку банківської системи;
- визначити вплив цифрових технологій на функціонування банківської системи;
- проаналізувати світові тенденції розвитку банківських систем та можливості їх адаптації в Україні;
- обґрунтувати основні напрями вдосконалення банківської системи України.

Об'єктом дослідження є банківська система України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів шляхів розвитку банківської системи України.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використано такі методи дослідження: аналіз і синтез (дали змогу узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності банківської системи); статистичний метод (для оцінювання динаміки показників діяльності банків України у 2022-2024 рр.); порівняльний аналіз (визначити тенденції розвитку банківського сектору та співставити їх із світовими трендами); графічний метод (для наочного подання змін основних показників банківської системи); метод узагальнення (дав можливість сформулювати висновки та пропозиції розвитку банківської системи).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретичних положень та практичних підходів до подальшого розвитку банківської системи.

У кваліфікаційній роботі:

- конкретизовано вплив цифрових технологій на трансформацію банківського сектору;
- визначено особливості впровадження інноваційних рішень в українських банках;
- визначено можливості адаптації світових тенденцій розвитку банківських систем до українських умов;
- обґрунтовано напрями подальшого вдосконалення банківської системи України з урахуванням сучасних викликів та вимог європейської інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих висновків і рекомендацій для підвищення ефективності функціонування банківської системи України. Запропоновані підходи можуть бути застосовані банківськими установами при впровадженні цифрових технологій, оптимізації структури послуг та формуванні стратегій розвитку.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Роботу проілюстровано 17 таблицями та 14 рисунками. Повний обсяг роботи становить 60 сторінок, список використаних джерел складається з 52 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

1.1. Поняття, структура та функції банківської системи

Банківська система виступає важливою складовою інфраструктури держави, забезпечує ефективне функціонування економіки через перерозподіл фінансових ресурсів, регулювання грошового обігу та кредитування суб'єктів господарювання. Стабільність і ефективність банківського сектору безпосередньо впливають на розвиток національної економіки, платіжну дисципліну та інвестиційну активність.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності банківської системи. Так, С.І. Мельник, Н.В. Шевченко та І.Б. Висоцька вважають банківську систему важливою складовою економічної системи держави, до якої входять центральний банк (Національний банк України), комерційні банки, небанківські фінансові установи, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та банківська інфраструктура, які залучають кошти, надають кредити та ведуть рахунки клієнтів [20, с.13].

У свою чергу, С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар та З.С. Пестовська підкреслюють законодавче закріплення та структурованість системи, де фінансові посередники функціонально взаємопов'язані і формують самостійну економічну структуру [19, с.9].

Т.Б. Стечишин та Б.Л. Луців розглядають банківську систему як організаційну сукупність різних видів банків у взаємозв'язку, яка існує в конкретній країні протягом певного історичного періоду [41, с.99].

Н.С. Ситник, А.В. Стасишин, Н.З. Блащук-Девяткіна та Л.О. Петик акцентують увагу на внутрішній організованості та динамічності системи, що включає різноманітні банківські інституції, законодавчо регламентовані та орієнтовані на обслуговування економіки, суспільства й забезпечення фінансової

стабільності [40, с.18].

На думку О.Р. Капралю, банківська система є сукупністю численних банків, діяльність яких регулюється Національним банком України та формується з урахуванням потреб розвитку соціально-виробничого комплексу країни [15, с.64].

Виходячи з наведених підходів, можна сформулювати власне визначення поняття «банківська система». Так, це законодавчо регламентована та організаційно структурована сукупність банківських установ, що функціонально взаємопов'язані, здійснюють залучення і розподіл коштів, кредитування, забезпечують платіжний обіг та фінансову стабільність, сприяють розвитку національної економіки.

Законом України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що банківська система України представляє собою Національний банк України та інші банки, а також філії іноземних банків, що створені і діють на території України.

На рис.1.1 наведено структуру банківської системи України.

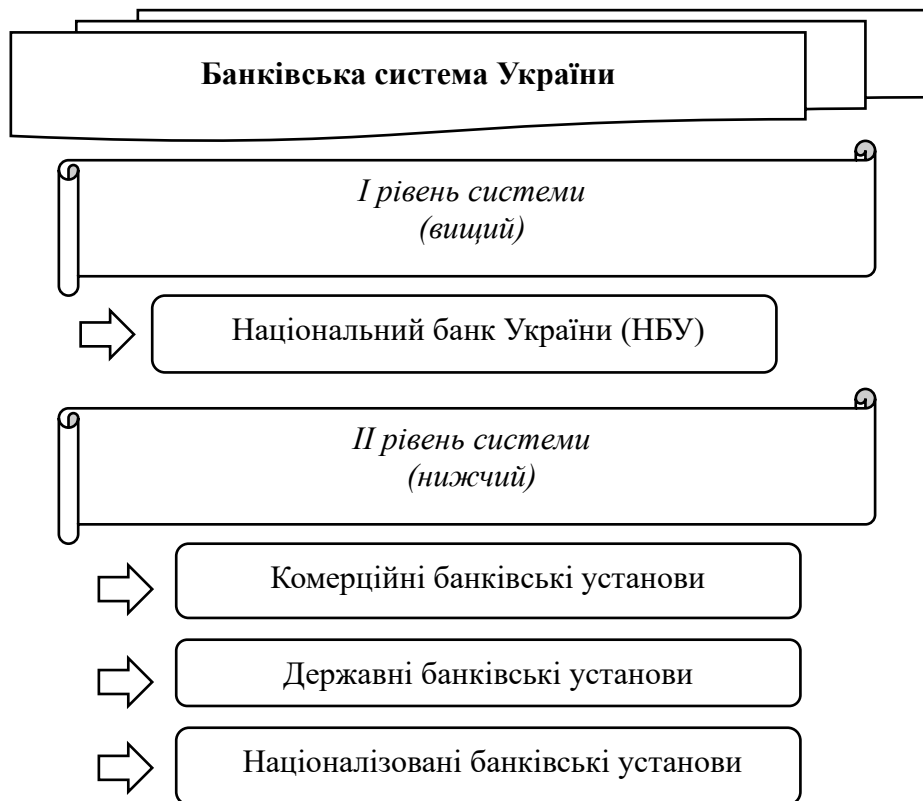

Рис. 1.1. Структура банківської системи України [19, с. 22]

Отже, банківська система України дворівнева. Перший рівень – Національний банк України, а другий рівень – банківські установи (державні, комерційні та націоналізовані).

Національний банк України самостійно встановлює основні напрями своєї діяльності та визначає спеціалізацію за видами надаваних послуг. Крім того, він регламентує види спеціалізованих банків і порядок отримання банком статусу спеціалізованої фінансової установи.

Цілі банківської системи пояснюють, які результати вона прагне досягти, та обґрунтовують важливість її стабільності для економіки держави.

Головні цілі банківської системи представлено на рис. 1.2.

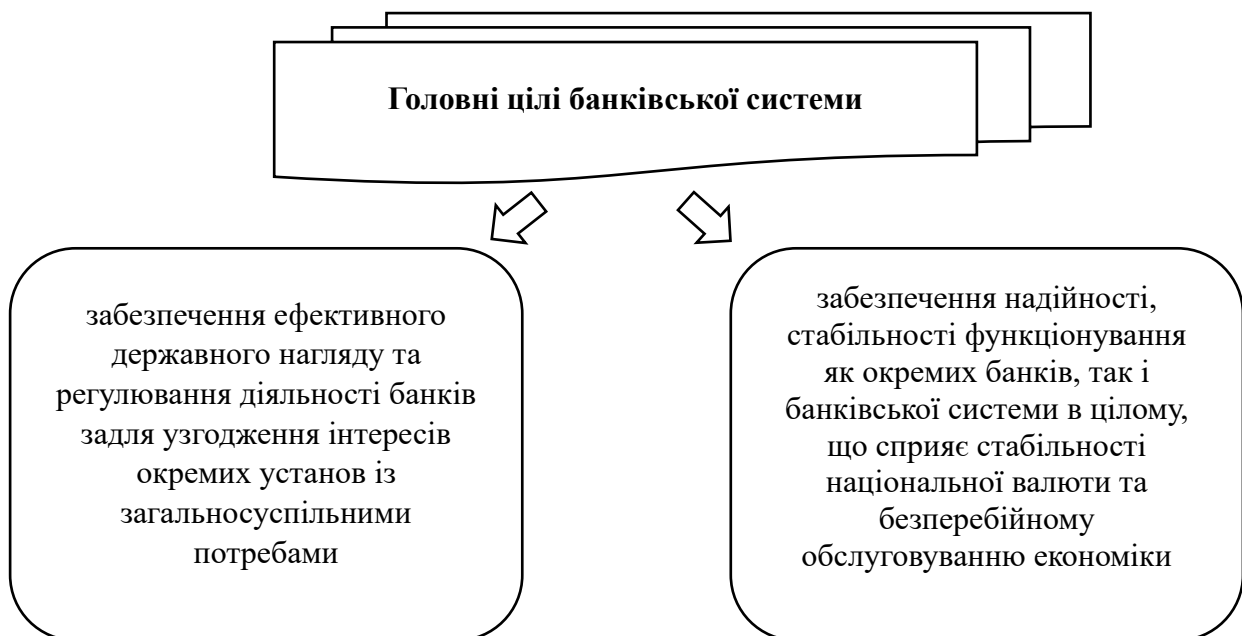

Рис. 1.2. Основні цілі банківської системи [19, с. 10]

Досягнення зазначених цілей неможливе зусиллями окремого банку, незалежно від його масштабів та ресурсного потенціалу.

Реалізація вказаних цілей стає реальною лише за умови узгодженого функціонування всіх банків у межах єдиної системи, орієнтованої на спільні стратегічні цілі.

Для кращого розуміння специфіки банківської системи доцільно виділити її риси.

С. І. Мельник, Н. В. Шевченко та І. Б. Висоцька виділили дві групи рис банківської системи (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Загальні та специфічні риси банківської системи [20, с. 14]

Охарактеризуємо загальні риси банківської системи:

- вона ґрунтується на об'єднанні однотипних елементів, підпорядкованих спільним цілям, діяльність яких спрямована на забезпечення стабільності фінансової сфери;
- для банківської системи характерна динамічність, тобто здатність постійно розвиватися та адаптуватися до змін економічного середовища країни;
- вона має властивість закритості, що проявляється у зосередженні уваги її суб'єктів переважно на операціях, пов'язаних із грошово-кредитною сферою;
- саморегуляція, тобто здатність системи самостійно відновлювати рівновагу, у разі виходу з ринку одного банку його функції перебирають інші установи, а при зміні економічних умов банки коригують методи своєї діяльності [19, с. 11].

До специфічних рис банківської системи, які вирізняють її серед інших економічних структур, належать такі особливості:

- має дворівневу організаційну будову, що забезпечує розмежування функцій між центральним банком і комерційними банками;
- діяльність банківського сектору відзначається високим рівнем централізованого регулювання як окремих установ, так і системи загалом;
- поєднання централізованого управління з економічною самостійністю кожного банку, що дозволяє зберігати баланс між контролем і відповідальністю за результати діяльності;
- банківська система функціонує на основі розвинутої інфраструктури, яка забезпечує ефективну взаємодію між її складовими [20, с. 14].

Охарактеризуємо основні функції та принципи банківської системи.

На рис. 1.4 виділено основні функції банківської системи.

Рис. 1.4. Основні функції банківської системи [19, с. 11]

Так, трансформаційна функція представляє собою посередницьку місію банківських установ. Емісійна функція полягає у створенні платіжних засобів та регулюванні грошового обороту. Стабілізаційна функція забезпечує стабільність банківської діяльності та грошового ринку [19, с. 11].

С. І. Мельник, Н. В. Шевченко та І. Б. Висоцька окрім виділених попередніми авторами трьох основних функцій, виділили ще одну функцію – регулювання грошового обігу, яка полягає у здатності банківської системи оперативно змінювати грошову масу у відповідності до змін попиту на гроші,

завдяки чому забезпечується підтримання необхідного рівня пропозиції грошей [20, с. 16].

Авторським колективом на чолі з Н.С. Ситник виділено принципи побудови банківських систем (рис. 1.5).

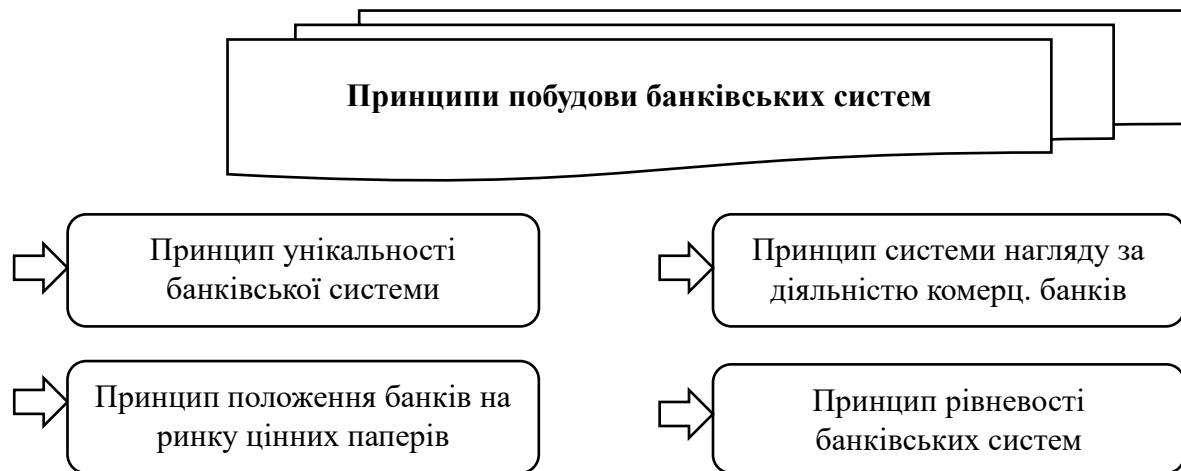

Рис. 1.5. Загальні принципи побудови банківських систем [38, с. 24]

Принцип унікальності банківської системи зумовлюється національними традиціями та історичним досвідом, що показує залежність структури банківської системи від конкретних соціально-економічних умов у державі.

Принцип нагляду за діяльністю комерційних банків передбачає різні підходи до організації контролю.

Принцип участі банків на ринку цінних паперів визначає, наскільки чітко відокремлені комерційні та інвестиційні функції банків. В окремих країнах таке розмежування відсутнє, що впливає на роль банків на фінансових ринках.

Принцип рівності передбачає, що банківська система може мати однорівневу або багаторівневу (двох- чи трирівневу) організацію, що визначає взаємодію центрального та комерційних банків [38, с. 24].

У світовій практиці історично сформувалися три види національних банківських систем:

- однорівнева (централізована монобанківська система);
- дворівнева банківська система;
- трирівнева банківська система. [38, с. 24]

Однорівнева банківська система будується на засадах планової економіки, кошторисного планування і фінансування. Основним завданням банків у такій системі є не надання кредитів, а фінансування потреб народного господарства. Такий тип системи характерний для держав з адміністративно-командним або тоталітарним режимом управління.

На сучасному етапі більшість країн з ринковою економікою функціонують за принципом дворівневої банківської системи, де перший рівень займає центральний банк, а другий – комерційні установи. Центральний банк здійснює організацію та контроль грошового обігу, проводить емісійну і валютну політику держави та формує основу резервної системи.

Другий рівень складають незалежні, але контрольовані центральним банком неемісійні банки та інші кредитно-фінансові установи, що обслуговують підприємства, організації та населення.

Трирівнева банківська система відрізняється від дворівневої наявністю додаткового, третього рівня, який включає небанківські кредитні установи, такі як страхові та фінансові компанії, інвестиційні фонди та інші подібні організації. Найбільш типовими прикладами трирівневих систем є банківські структури Швейцарії та Японії.

У деяких країнах, зокрема в Німеччині, Франції та США, до складу кредитно-банківської системи крім банків входять також спеціалізовані регуляторні та наглядові установи [38, с.24].

Отже, банківська система є складною, динамічною та організованою структурою, яка інтегрує різні види банківських установ. Особливості та цілі банківської системи визначають її роль у забезпеченні фінансової стабільності, регулюванні грошових потоків, обслуговуванні економічних суб'єктів і підтримці розвитку національної економіки.

1.2. Основні етапи розвитку банківської системи України

Розвиток банківської системи на території України проходив через низку історичних етапів, які відображали економічні та політичні зміни в державі. Вивчення цих етапів дозволяє простежити еволюцію кредитних установ, динаміку їх функцій та взаємозв'язок із загальноекономічними процесами.

Вчені Т. Б. Стечишин та Б. Л. Луців зародження та розвиток банківської діяльності умовно поділили на чотири основних етапи (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Загальна характеристика етапів становлення банківської системи

[41, с. 92]

Етапи	Історичний період	Характеристика
I етап	від античності до виникнення Венеціанського банку	Існують два підходи до визначення витоків банківської діяльності. Перший розглядає банк як кредитну установу, що виникла у відповідь на потребу в регулюванні грошових відносин і наданні позик. Другий підхід трактує банк як специфічний вид підприємницької діяльності, що з'явився на етапі становлення інститутів, що забезпечували обіг грошей і здійснювали кредитні операції
II етап	з 1157 року до заснування Англійського банку в 1694 році	Розвиток виробництва і торгівлі в епоху Середньовіччя сприяв відродженню банківської справи. У цей період переважали так звані жиробанки – установи, що спеціалізувалися на безготівкових розрахунках і безпечному зберіганні коштів
III етап	з 1694 року до кінця XVIII ст.	Поширення грошового обігу зумовило розширення спектра банківських операцій, появу спеціалізованих фінансових установ і нового спеціального товару, що представляв собою документальні права на матеріальні цінності та іншу власність
IV етап	з початку XIX ст. до сьогодення	Період характеризується створенням центральних банків, формуванням сучасних банківських систем і постійним розширенням функціональних можливостей банків у національних і міжнародних фінансових відносинах

Перші банківські установи на території сучасної України почали з'являтися ще на початку XV століття. Осередками їхнього формування стали генуезькі колонії, зокрема Банк «Каса ді Сан Джорджо» (1453-1475 рр.) у місті Кафа, а також Львів, де активно розвивались фінансово-кредитні операції.

У XVI ст. важливим центром банківської діяльності було м. Володимир (сучасне м. Володимир-Волинський).

Подальше становлення банківської справи на українських землях відбувалося з урахуванням соціально-економічних особливостей та політичного становища держав, до складу яких входили окремі території України.

Важливим етапом становлення національної банківської системи став період існування Української Народної Республіки, коли було зроблено спробу створити власну фінансово-кредитну інфраструктуру незалежної держави.

22 грудня 1917 р. Центральна Рада ухвалила Закон про створення Українського державного банку, який став основою формування національної банківської системи. Законом передбачалося припинення діяльності відділень російських кредитних установ, зокрема Державного дворянського земельного банку та Селянського поземельного банку.

10 серпня 1918 р. Радою Міністрів ухвалено Статут Українського державного банку, а вже 23 серпня 1918 р. засновано Державний земельний банк. Основною метою його діяльності стало поліпшення фінансового становища аграрного сектору через зміцнення дрібного землеволодіння. Здійснені реформи сприяли стабілізації грошово-кредитної системи, упорядкуванню фінансових потоків та забезпечили ефективне обслуговування потреб держави й господарських суб'єктів у період становлення української державності.

Вчені Н.С. Ситник, А.В. Стасишин, Н.З. Блащук-Девяткіна та Л.О. Петик у науковому дослідженні здійснили ґрунтовний аналіз банківської системи України, визначили та охарактеризували основні етапи її становлення та розвитку. Запропонована авторами періодизація дозволяє комплексно оцінити процес адаптації банківської системи до нових економічних умов та вплив цих умов на систему (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні етапи становлення та розвитку банківської системи України

[40, с. 29]

Етапи	Історичний період	Характеристика
I етап	1988-1990 рр.	Українські державні банки залишалися залежними від всесоюзної фінансової бюрократії; розпочалося створення кооперативних банків як перших нац. кредитних установ
II етап	1991 – I півріччя 1992 р.	Перереєстрація та реорганізація банків; формування банківських установ у умовах економічної нестабільності
III етап	II півріччя 1992 – 1993 рр.	Виникнення нових комерційних банків на основі приватного капіталу; поява великої кількості невеликих установ, орієнтованих на отримання надприбутків на фоні гіперінфляції
IV етап	1994-1996 рр.	Зниження рівня управління банками; масове банкрутство; скорочення активів; стагнація діяльності; нерівномірний розподіл банківського капіталу
V етап	1997-1999 рр.	Діяльність банків у умовах спадного трансформаційного періоду економіки; більшість установ зазнавала збитків через конверсію короткострокових облігацій внутрішньої державної позики та заморожування частини активів; обмеження прибутковості валютних операцій через обов'язковий продаж 50% експортної валютної виручки
VI етап	2000 – I півріччя 2008 рр.	Організаційне зміцнення банківського сектору; активізація банків з іноземним капіталом; збільшення коштів на рахунках фізичних та юридичних осіб; розширення ресурсної бази; підвищення рівня монетизації економіки та розширення спектру банківських послуг; забезпечення стабільності системи
VII етап	II півріччя 2008 – початок 2015 р.	Орієнтація управлінських стратегій на зменшення обсягів проблемних кредитів; впровадження заходів НБУ для підтримки стабільності та захисту вкладників; суттєве скорочення депозитів населення
VIII етап	2016 – по даний час	Скорочення кількості банківських установ; частка державних фінустанов на ринку складає 54,7% за чистими активами та 63,4% за депозитами населення; підвищення прибутковості банків; відновлення процесу дедоларизації вкладів; активізація корпоративного кредитування та очистка балансів від непрацюючих кредитів

За даними Н.С. Ситник та співавторів, VIII етап становлення банківської системи завершився розвитком фінансового сектору до 2020 року. Водночас, С.І. Мельник, Н.В. Шевченко та І.Б. Висоцька пропонують дещо іншу класифікацію етапів формування банківської системи незалежної України.

У табл. 1.3 авторами розглянуто основні етапи становлення та розвитку

банківської системи, а також враховано період функціонування банківського сектору в умовах воєнних дій.

Таблиця 1.3

Етапи становлення та розвитку банківської системи незалежної України [20, с. 12]

Етапи	Історичний період	Характеристика
I етап	1989-1991 рр.	Розпочато формування національної банківської системи. Створено понад 15 банків при міністерствах та відомствах, а також близько 20 установ зі змішаною формою власності (державною та кооперативною). Проводилась реорганізація банків із участю «московського капіталу» та продовжувала функціонувати мережа державних банків
II етап	20 березня 1991 р. Жовтень 1991 р.	Прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність». Розпочато у жовтні 1991 р. масштабну перереєстрацію комерційних банків Нац. банком, проведено передачу акцій від міністерств до Міністерства фінансів та акціонування державних банків (Промінвестбанк, Агропромбанк «Україна», Укрсоцбанк)
III етап	1992-1993 рр.	Активно створювалися банки за участю приватного капіталу. В умовах гіперінфляції з'явилася велика кількість невеликих «кишенькових» банків (понад 100 установ)
IV етап	1994-1996 рр.	Банківська система вступила у період стагнації, спостерігалось скорочення активів, диспропорції у розподілі капіталу та масові банкрутства. У 1994 р. збанкрутувало 12 банків, у 1995 р. – 20, у 1996 р. – 45, ще 60 перебували у стані прихованого банкрутства
V етап	1996-2000 рр.	НБУ зосередив зусилля на подоланні інфляції та створенні умов для проведення грошової реформи. Відзначався поступовий розвиток банківського сектору, поява іноземних банківських структур і зміна складу акціонерів вітчизняних установ
VI етап	2001-2007 рр.	Період активного зростання банківської системи, розширення філіальної мережі, упровадження мережевих стратегій просування послуг, зростання конкуренції та диверсифікації банківських продуктів
VII етап	2008-2009 рр.	Глобальна фінансова криза призвела до різкого скорочення обсягів банківських операцій, зниження довіри клієнтів та призупинення впровадження інноваційних технологій у сфері банківських послуг
VIII етап	2010-2013 рр.	Відбувалося поступове відновлення стабільності банківського сектору, зростання довіри населення, а також подолання наслідків кризи 2008 року
IX етап	2014-2022 рр.	Унаслідок фінансово-економічних та політичних викликів розпочато глибоку реформу банківського сектору під керівництвом НБУ, спрямовану на очищення ринку від неплатоспроможних установ і підвищення його прозорості
X етап	З 2022 р. – до сьогодні	Банківська система функціонує в умовах воєнного стану, забезпечує фінансову стійкість, безперервність платіжних операцій і поступове відновлення довіри населення до банківського сектору

Отже, аналіз основних етапів становлення банківської системи України засвідчує поступову еволюцію її структури, механізмів регулювання та функціонування, що відбувалася під впливом економічних, політичних і соціальних трансформацій у державі.

Враховуючи фінансово-економічні, політичні виклики, вважаємо доцільним класифікацію етапів, запропоновану С. І. Мельник, Н. В. Шевченко та І. Б. Висоцькою, уточнити шляхом виокремлення самостійного періоду, який охоплює етап розвитку банківської системи України в умовах пандемії COVID-19.

У табл. 1.4 наведено додатковий етап становлення та розвитку банківської системи незалежної України та охарактеризовано інші 3 етапи.

Таблиця 1.4

Корегування етапів становлення та розвитку банківської системи України

Етапи	Історичний період	Характеристика
...
VIII етап	2010-2013 рр.	Відбувалося поступове відновлення стабільності банківського сектору, зростання довіри населення, а також подолання наслідків кризи 2008 року
IX етап	2014-2019 рр.	Період глибоких фінансово-економічних та політичних трансформацій. Внаслідок анексії Криму, бойових дій на сході України та девальвації національної валюти розпочато масштабну реформу банківського сектору під керівництвом НБУ
X етап	2020-2021 рр.	Суттєвий вплив пандемії COVID-19 на банківську діяльність. Зниження ділової активності, скорочення платоспроможності клієнтів і зростання кредитних ризиків змусили банки переглянути кредитну політику. Водночас активізувався розвиток дистанційного банкінгу та цифрових сервісів
XI етап	з 2022 р. – до сьогодні	Період функціонування банківської системи в умовах воєнного стану. Попри значні виклики, банківський сектор зберігає фінансову стійкість і забезпечує безперебійність платіжних операцій, підтримує населення та бізнес.

Отже, процес становлення та розвитку банківської системи України охопив 11 складних етапів, кожен із яких відображав адаптацію банківського сектору до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Банківська система, як елемент фінансово-кредитної сфери держави, відіграє визначальну роль у забезпеченні її фінансової безпеки. Стан розвитку та стабільності банківського сектору безпосередньо впливає на рівень фінансово-кредитної безпеки, а отже, і на загальний рівень фінансової стійкості держави [39, с. 97].

Н.С. Ситник та Я. М. Пріцак виділили основні загрози для фінансової безпеки банківської системи:

- затяжні воєнні дії на території України;
- економічний спад у державі;
- коливання національного курсу;
- зменшення рівня ліквідності активів банківських установ;
- інфляційні процеси;
- відтік капіталу з держави;
- кібератаки та терор з боку РФ [39, с. 97].

З точки зору Н.С. Ситник, банківська система України виконує основні функції фінансової системи:

- організовує переміщення фінансових ресурсів у часі, між державами та окремими галузями економіки;
- розробляє та впроваджує механізми управління ризиками;
- забезпечує об'єднання фінансових ресурсів та їх ефективний розподіл між суб'єктами;
- підтримує безперебійну роботу платіжних систем, удосконалює методи клірингу та розрахунків, що сприяє розвитку торгівлі;
- надає ринку необхідну цінову інформацію, що дозволяє координувати децентралізоване прийняття рішень у різних галузях економіки [39, с. 17].

Н. Я. Юрків та О. В. Дубровін вважають, що взаємодія банківського та реального секторів економіки реалізується через:

- обслуговування розрахунків між підприємствами як у грошовій формі, так і за допомогою документарних операцій та платіжних карток;
- організація розрахунків підприємств із фізичними особами,

працівниками підприємств;

- управління борговими зобов’язаннями підприємств;
- забезпечення інтересів підприємств на фінансових ринках;
- участь банків у корпоративному управлінні підприємствами через володіння акціями та у процесах банкрутства, а також участь підприємств в управлінні банками;
- надання взаємних консультаційних послуг;
- забезпечення депозитарних послуг щодо зберігання цінностей та цінних паперів підприємств;
- взаємодія у процесах фінансового інвестування та кредитування;
- фінансування інноваційно активних підприємств для впровадження та поширення нововведень;
- надання кредитних, страхових, лізингових та факторингових послуг;
- здійснення коротко- та довгострокових інвестицій у корпоративні цінні папери задля підвищення їх вартості та отримання доходу [45, с. 57].

Л.В. Жердецька та В.С. Ткач виділили взаємозв’язки між банківською системою та реальним сектором економіки, які представлено на рис. 1.6.

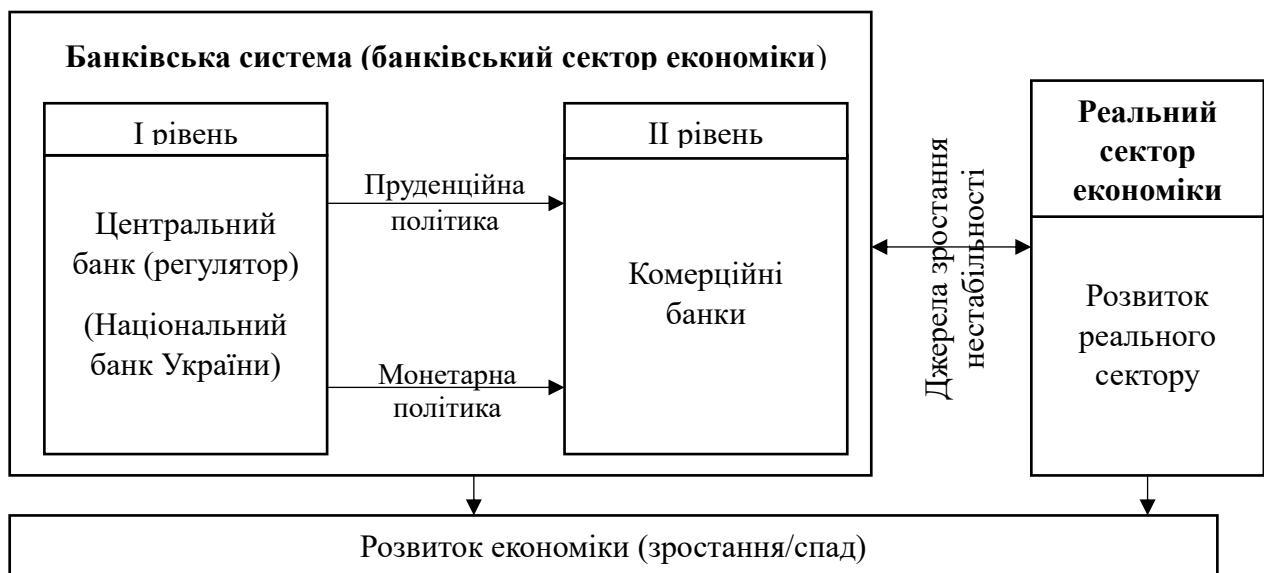

Рис. 1.6. Взаємозв’язки між банківською системою та реальним сектором економіки [12, с.35]

Як показано на рис.1.6, обидва сектори економіки і банківський, і реальний

впливають на зростання економіки через власний розвиток. Основні напрями, через які банківська система впливає на розвиток реального сектору економіки:

- мікропруденційна політика спрямована на посилення регуляторних вимог до окремих банків, що обмежує їхню здатність до кредитування;
- макропруденційна політика спрямована на забезпечення фінансової стабільності, під час економічної експансії вимоги до банків посилюються, а в період рецесії пом'якшуються, що безпосередньо впливає на кредитну активність установ;
- монетарна політика спрямована на забезпечення цінової стабільності і впливає на економічний розвиток, по-перше, через регулювання пропозиції грошей і стимулювання кредитування, по-друге, через підтримку низького рівня інфляції, що сприяє сталому економічному зростанню.

Як зазначають дослідниці Н.О. Дорошенко та Е.О. Віскарєва, банківська система є важливою складовою фінансового ринку держави, а її стабільність і ефективність становлять необхідну умову для розвитку національної економіки. Надійність банківського сектору забезпечує стабільність фінансових потоків, підтримує платіжну дисципліну та сприяє інвестиційній активності, що безпосередньо впливає на економічне зростання та макроекономічну стійкість країни [11, с. 60].

Роль банківської системи держави в економіці є значно глибшою та комплекснішою, ніж окремі функції й завдання, які виконують окремі банки. Її вплив виявляється саме через узгоджену, взаємопов'язану та системну взаємодію всіх елементів банківського сектору.

М. Ю. Барна та Н. М. Руцишин виділили зв'язки елементів банківської системи та національної економіки (рис.1.7).

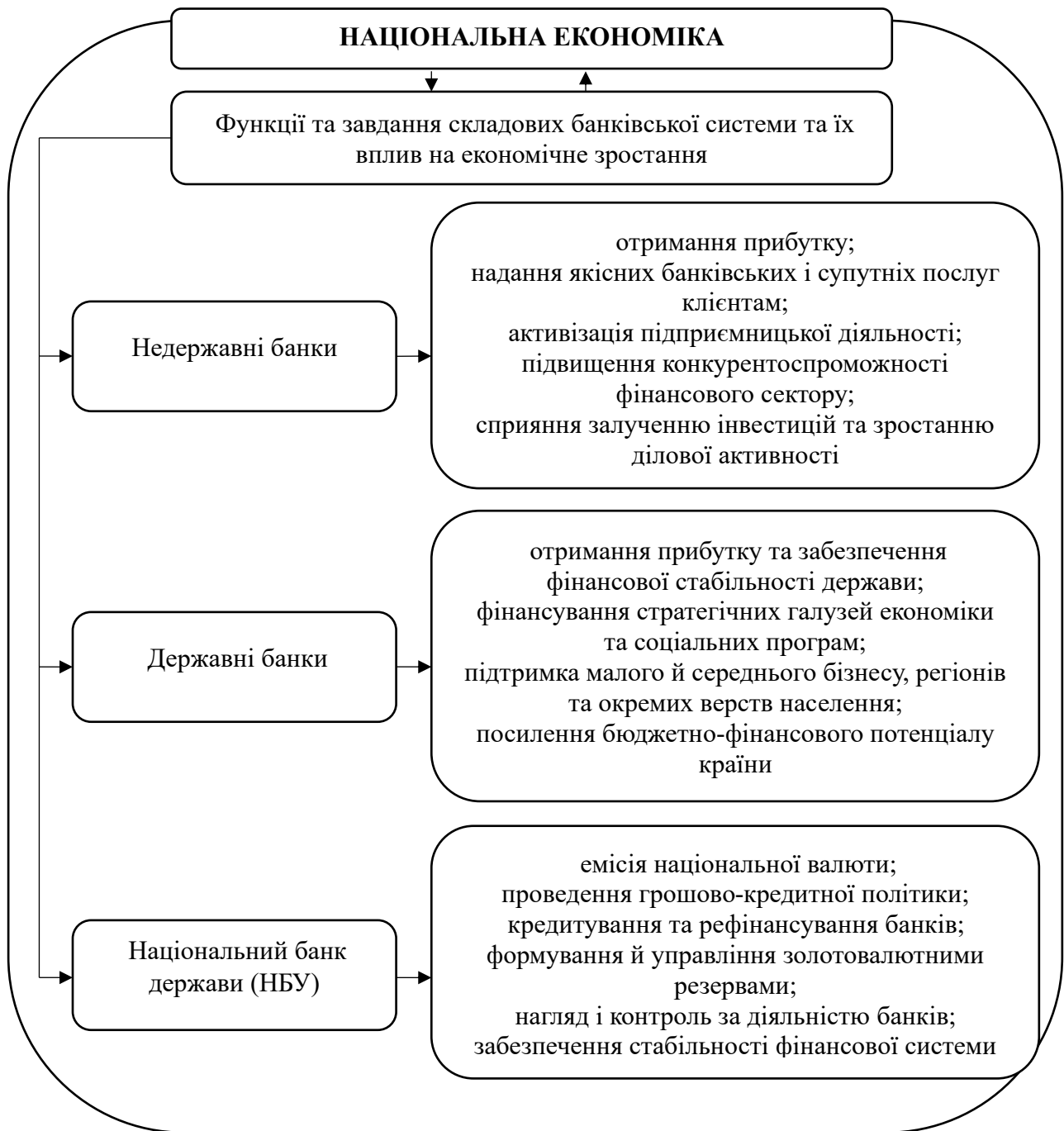

Рис. 1.7. Зв'язок елементів банківської системи та національної економіки [3, с.58]

Отже, недержавні банки зосереджують свою діяльність на отриманні прибутку та забезпеченні клієнтів якісними банківськими продуктами й супутніми фінансовими послугами. Їхня ефективна робота сприяє розвитку підприємництва, підвищенню фінансової активності населення та формуванню конкурентного середовища у фінансовому секторі.

Державні банки окрім комерційної мети (отримання прибутку) виконують

важливу соціально-економічну функцію, спрямовану на зміцнення фінансової стабільності держави. Вони забезпечують фінансування пріоритетних галузей економіки, підтримують підприємницькі структури та населення, сприяють реалізації державних програм розвитку окремих регіонів і соціально вразливих категорій громадян.

Національний банк України виконує головну роль у функціонуванні всієї банківської системи. До його основних завдань належать емісія національної валюти, проведення грошово-кредитної політики, регулювання ліквідності банків через механізми кредитування та рефінансування, накопичення і збереження золотовалютних резервів. Крім того, НБУ організовує систему банківського нагляду та контролю, що забезпечує стабільність фінансового сектору та підтримує довіру до національної валюти.

В сучасних умовах найбільш складним етапом розвитку банківського сектору є його функціонування в період воєнних дій (рис. 1.8).

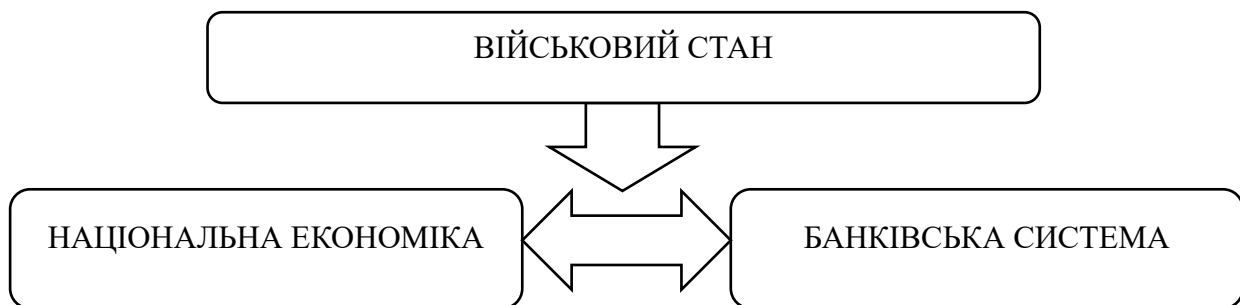

Рис. 1.8. Взаємозв'язок воєнних дій, банківської системи та національної економіки

На рис.1.8 відображено двосторонній характер взаємодії, коли банківський сектор забезпечує стабільність платіжної системи та зазнає значного впливу з боку військово-політичних чинників.

У першому розділі розглянуто теоретичні основи функціонування банківської системи, охарактеризовано основні етапи розвитку банківської системи України, обґрунтовано взаємозв'язок банківської системи з економікою держави.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Банківська система: ключові показники та тенденції

Банківська система є фундаментальною складовою фінансової інфраструктури країни та безпосередньо впливає на економічний розвиток.

Банківська система України постійно змінюється під впливом економічних, регуляторних та технологічних факторів. Важливим елементом системи є комерційні банки. У табл. 2.1 наведено динаміку кількості комерційних банків в Україні у 2022-2024 рр., що дозволяє оцінити структурні зміни та тенденції розвитку банківського сектору.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості комерційних банків в Україні
у 2022-2024 рр. [30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022 р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Банки з іноземним капіталом	29	27	26	-3
Банки зі 100% іноземним капіталом	22	19	19	-3
Кількість діючих банків	67	63	61	-6

Виходячи з даних табл. 2.1, можна констатувати поступове скорочення кількості комерційних банків в Україні у 2022-2024 рр. Зокрема, банки з іноземним капіталом та банки зі 100% іноземним капіталом зменшились на 3 установи.

У 2024 році кількість банків була 61, з них 26 з іноземним капіталом, а 16 зі 100% іноземним капіталом, тобто в Україні 74% банків з іноземним капіталом.

Серед позитивних наслідків відкриття ринку банківських послуг для іноземних учасників слід виділити впровадження інноваційних технологій, нових фінансових продуктів та інструментів, адаптацію сучасних принципів управління та підвищення прозорості діяльності банків, а також застосування

передових методів управління ризиками.

Водночас надмірна присутність іноземного капіталу у банківському секторі може призвести до економічної залежності країни та ослаблення фінансового суверенітету. Досвід країн Східної Європи демонструє, що безконтрольне залучення іноземних банків здатне знизити самостійність національної економіки.

Важливими показниками для оцінки рейтингу банків є обсяг чистих активів, рівень миттєвої ліквідності та частка непрацюючих кредитів, які відображають фінансову стійкість установ та якість їх діяльності.

У табл.2.2 наведено рейтинг українських банків у 2024 році з урахуванням зазначених індикаторів.

Таблиця 2.2

Рейтинг банків у 2024 році [49]

Банк	Рейтинг	Чисті активи, млн. грн.	Миттєва ліквідність, %	Непрацюючі кредити, %
УКРСИББАНК	4,5	771835,0	21,8	58,9
Сітібанк	4,5	436423,0	17,8	39,9
Креді Агріколь Банк	4,0	291980,6	9,2	41,0
Кредобанк	4,0	219859,3	26,6	13,5
ОТП Банк	4,0	198630,5	17,4	29,8
ІНГ Банк Україна	3,5	186582,6	16,0	10,1
Райффайзен Банк	3,5	170327,4	18,0	12,5
ПроКредит Банк	3,5	146678,6	26,3	4,8
Правекс Банк	3,5	124160,8	15,1	38,3
Ощадбанк	3,5	116986,2	24,7	11,6
Укргазбанк	3,5	113810,8	15,6	14,9
Ідея банк	3,5	85438,5	21,7	0,0
ПриватБанк	3,5	65729,5	19,7	5,2
Універсал Банк	3,5	62278,3	21,1	14,2
УкрЕксімБанк	3,5	43103,3	33,2	8,1

Дані табл. 2.2 свідчать, що найвищі рейтингові позиції у 2024 році отримали УКРСИББАНК та Сітібанк, що поєднують суттєві обсяги активів із достатнім рівнем ліквідності.

Разом із тим низка банків демонструє високу якість кредитного портфеля, зокрема Ідея Банк, ПроКредит Банк і ПриватБанк, де частка непрацюючих

кредитів є найнижчою.

Водночас у частини банків, наприклад, УКРСИББАНК, Креді Агріколь Банк, Сітібанк та Правекс Банк спостерігається значна частка непрацюючих кредитів, що показує підвищені кредитні ризики.

В цілому, банківський сектор залишається стабільним, оскільки більшість банків підтримують прийнятний рівень ліквідності та демонструють збалансовану діяльність, попри складні умови у країні.

У табл. 2.3 наведено рейтинг топ-5 онлайн-банків в Україні. Для порівняння представлені основні показники банківських установ такі, як: максимально заявлена сума кредиту для фізичних осіб, термін присутності на ринку, відсоткова ставка на депозити у гривні та фінансовий скоринг за 2023 рік.

Таблиця 2.3

Рейтинг Топ-5 онлайн-банків в Україні
у 2024 р. [42]

Банківська установа	Максимально заявлена сума кредиту для фіз.осіб, тис. грн.	Років на ринку	Відсоткова ставка на депозит у гривні	Фінансовий скоринг за 2023 рік
Банк Власний Рахунок	100,0	2	14,5	223
Izibank	200,0	13	12,0	120
Monobank	500,0	8	15,0	224
O.Bank	50,0	13	12,0	328
Sportbank	100,0	13	9,75	120

Аналіз даних табл.2.3 свідчить, що серед лідерів онлайн-банкінгу в Україні різниється пропозиція щодо максимальних сум кредитів та депозитних ставок, при цьому фінансовий скоринг демонструє відмінності у ризиковості та надійності банків. Найвищий фінансовий скоринг зафіксовано у O.Bank, що вказує на високу оцінку стабільності банку, тоді як Monobank пропонує найбільшу суму кредитування для фізичних осіб, що підвищує його привабливість для клієнтів.

Проаналізуємо активи та пасиви комерційних банків в Україні.

У табл. 2.4 наведено активи комерційних банків за 2022-2024 рр.

Таблиця 2.4

Активи комерційних банків у 2022-2024 рр., млн. грн. [30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022 р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Грошові кошти	74760	79218	111324	+36564
Банківські метали	156	120	244	+88
Кошти в НБУ	82485	213489	229448	+146963
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	315085	348166	355225	+40140
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	51010	57439	114919	+63909
Активи всього	2351678	2945030	3414920	+1063242

Аналіз даних табл. 2.4 щодо активів комерційних банків у 2022-2024 рр. показує позитивну динаміку зростання загальної суми активів на 1,1 млрд. грн.

Грошові кошти збільшилися на 36,6 млрд. грн, що свідчить про зміцнення ліквідності банків та їх готовність виконувати поточні зобов'язання.

Банківські метали зросли на 88 млн. грн., що хоч і незначно, але покращує резервну базу банків.

Кошти в НБУ збільшилися на 146,9 млрд. грн., що вказує на зростання резервів і більш активне використання інструментів регулювання ліквідності.

Кореспондентські рахунки в інших банках зросли на 40,1 млрд. грн, що говорить про розширення міжбанківських операцій і інтеграцію у фінансову систему.

Строкові вклади в інших банках та кредити іншим банкам зросли на 63,9 млрд. грн., тим самим демонструють активну участь банків у кредитуванні та інвестиціях.

Загалом, зростання активів показує зміцнення фінансової спроможності банків, підвищення їх ліквідності та ефективне використання ресурсів для фінансування економічної діяльності.

У табл. 2.5 представлено структуру пасивів комерційних банків.

Таблиця 2.5

Пасиви комерційних банків у 2022-2024 рр., млн. грн. [30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Капітал	215840	296044	368348	+152508
Зобов'язання банків	2135838	2648986	3046573	+910735
Пасиви всього	2351678	2945030	3414920	+1063242

Дані табл.2.5 свідчать про суттєве зростання пасивів комерційних банків протягом 2022-2024 рр. Так, власний капітал банків збільшився на 152,5 млрд. грн., що показує зміцнення фінансової стійкості та накопичення резервів для покриття ризиків.

Банківські зобов'язання зросли на 910,7 млрд. грн., що відображає збільшення залучених коштів клієнтів, депозитів та інших фінансових ресурсів.

Загальна сума пасивів банків у 2022-2024 рр. зросли на 1,1 млрд. грн, та демонструє активізацію діяльності банківської системи, зростання ролі фінансових установ у забезпеченні економічних потреб країни.

Зростання пасивів одночасно з капіталом говорить про нарощування ресурсної бази банків і підвищення їх здатності фінансувати кредитні операції та інші активні операції, що позитивно впливає на стабільність банківської системи та її спроможність підтримувати економічну діяльність на належному рівні.

Національний банк України є головним регулятором усіх банківських установ. Значна частина банківських операцій здійснюється під його суворим контролем, включно з перевітками повноти надання документації та звітності. Перед державою стояло завдання виведення з ринку банків, що здійснюють незаконну діяльність, надають недостовірну інформацію органам нагляду, не дотримуються вимог фінансових нормативів та приписів монетарно-фінансових органів, а також порушують законодавство щодо запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Банки, що здійснюють високоризиковану кредитну політику, порушують інтереси клієнтів та надають НБУ недостовірну звітність, піддаються ризику

відкликання ліцензії та примусового припинення діяльності.

Завданням радикального підвищення облікової ставки з 10% до 25% з 3 червня 2022 року було:

- захистити гривневі доходи та заощадження громадян;
- підвищити привабливість гривневих активів;
- зменшити тиск на валютний ринок;
- посилити здатність НБУ забезпечувати валютну стабільність та стримувати інфляційні процеси в умовах війни.

Паралельно з підвищенням облікової ставки НБУ ухвалив рішення про розширення коридору відсоткових ставок за монетарними операціями з банками, встановив ставку рефінансування кредитів на рівні 27% та ставку за депозитними сертифікатами – 23% річних [9].

У табл. 2.6 наведено середньорічні ставки НБУ та комерційних банків за кредитами.

Таблиця 2.6

Динаміка вартості залучених фінансових ресурсів у 2022-2024 рр.,%

[30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022 р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Облікова ставка НБУ	18,42	22,85	13,0	-5,42
Відсоткова ставка за банківським кредитом	27,0	21,0	16,5	-10,5

Дані табл.2.6 свідчать про зміну вартості залучених фінансових ресурсів у 2022-2024 рр. Так, облікова ставка НБУ знизилась з 18,42% у 2022 році до 13,0% у 2024 році.

Відсоткова ставка за банківськими кредитами зменшилась ще більш суттєво на 10,5 % та у 2024 році становила 16,5%, що відображає тенденцію до здешевлення фінансування для банків та їхніх клієнтів, що сприяє покращенню доступності кредитних ресурсів та стимулює економічну активність.

Динаміку змін ставок НБУ та комерційних банків представлено на рис. 2.1.

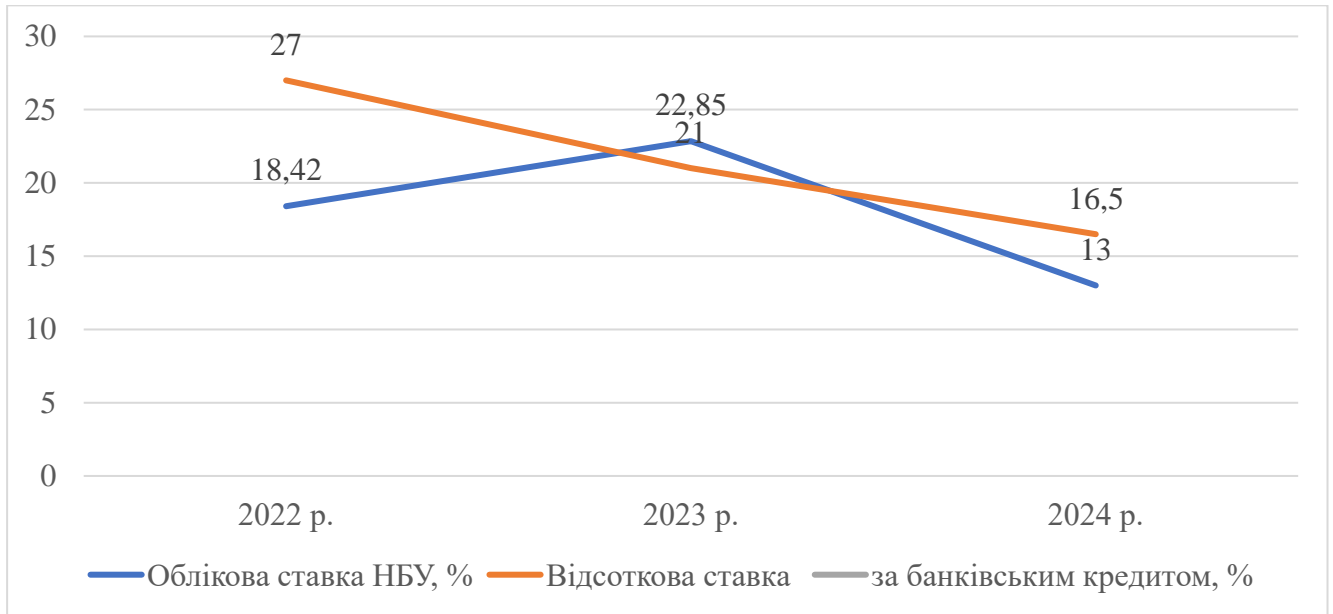

Рис. 2.1 Динаміка вартості залучених фінансових ресурсів у 2022-2024 рр., %

З даних рис. 2.1 чітко видно суттєве зменшення відсоткових ставок банків, що показує здешевлення та більшу доступність ресурсів для клієнтів банківських установ.

Аналіз обсягів наданих кредитів дозволяє оцінити здатність банків задовольняти потреби різних категорій клієнтів

У табл.2.7 представлено розподіл кредитів клієнтам.

Таблиця 2.7

Обсяги кредитів наданих банками клієнтам у 2022-2024 рр.,

млн. грн. [30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022 р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Кредити, що надані органам державної влади	24809	18349	13077	-11732
кредити, що надані суб'єктам господарювання	801413	783690	850581	+49168
кредити, що надані фізичним особам	209943	222590	274272	+64329
кредити, надані небанківським фінансовим установам	48	49	102	+54
Всього кредитів	1036213	1024678	1135032	+98819

Дані табл. 2.7 свідчать про позитивну динаміку кредитування суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Так, у 2024 р. обсяг кредитів, наданих підприємствам, зріс на 49,2 млрд. грн. порівняно з 2022 роком, що свідчить про відновлення економічної активності бізнесу та зростання потреб у фінансуванні для розвитку виробництва, модернізації обладнання та розширення бізнес-процесів.

Кредити фізичним особам збільшилися на 64,3 млрд. грн., що вказує на підвищений попит населення на іпотечні, споживчі та інші види кредитування, а також на покращення платоспроможності клієнтів та довіри до банківської системи.

Водночас обсяг кредитів, наданих органам державної влади, знизився майже на 12 млрд. грн., що пов'язано з оптимізацією державних запозичень, перерозподілом фінансових ресурсів або зменшенням потреб у короткостроковому фінансуванні на тлі стабілізації бюджетного фінансування.

Загалом, загальний обсяг виданих кредитів у банківському секторі збільшився на 98,9 млрд. грн., що є ознакою активізації кредитної діяльності та посилення ролі банків у підтримці економічного розвитку.

Аналіз показників рентабельності банківських установ дозволяє оцінити ефективність використання активів та капіталу, а також здатність банків отримувати прибуток у різних економічних умовах. Аналіз у динаміці показників за період 2022-2024 рр. допомагає визначити тенденції розвитку банківського сектору та оцінити вплив макроекономічних та регуляторних змін на його стабільність.

У табл. 2.8 наведено показники діяльності банківських установ.

Таблиця 2.8

Показники діяльності банківських установ у 2022-2024 рр., % [30]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Рентабельність активів	1,04	3,24	2,94	+1,9
Рентабельність капіталу	9,68	30,33	25,52	+15,84

З табл.2.8 видно, що рентабельність активів збільшилася з 1,04% у 2022 р. до 2,94% у 2024 р., що свідчить про значне підвищення ефективності використання ресурсів банків для отримання прибутку.

Рентабельність капіталу зросла дуже суттєво з 9,68% у 2022 р. до 25,52% у 2024 р., що відображає підвищену прибутковість власного капіталу банківських установ та їхню здатність ефективно генерувати дохід для акціонерів.

На рис. 2.2 графічно представлено зміни показників рентабельності банківських установ.

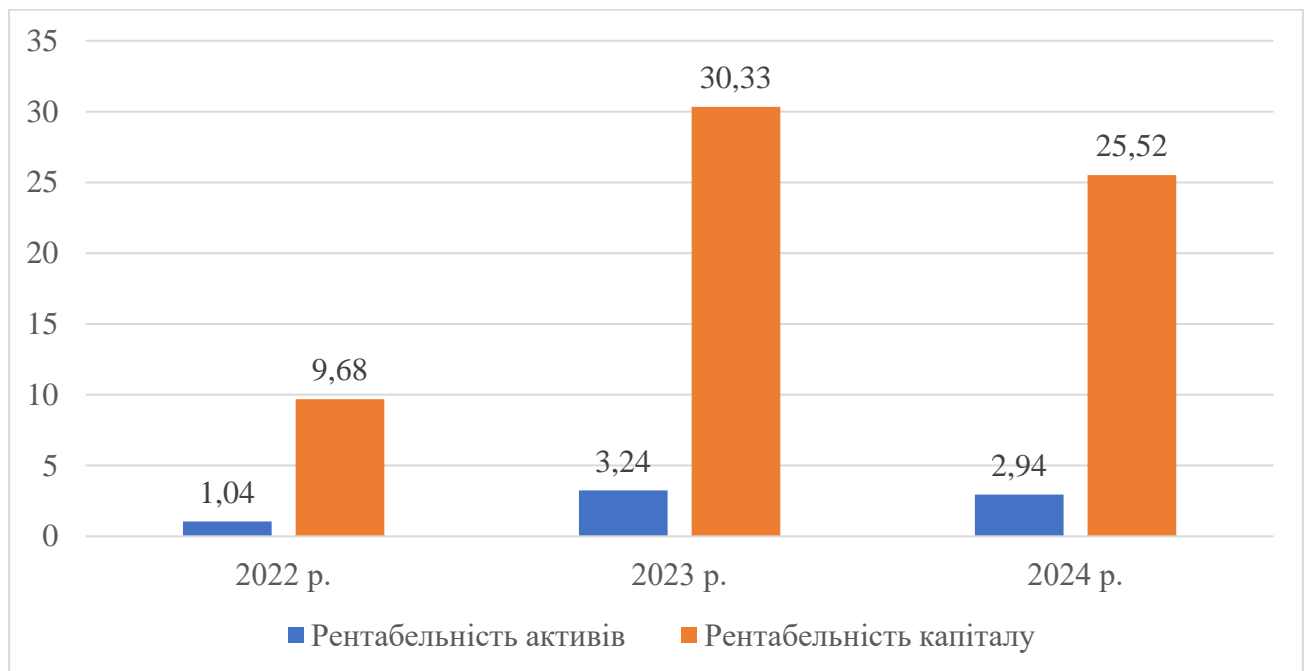

Рис. 2.2 Динаміка показників рентабельності банківських установи у 2022-2024 рр., %

Позитивна динаміка рентабельності активів та капіталу показує поліпшення операційної ефективності банків, зростання прибутковості та загальне зміцнення фінансового стану банківського сектору України.

Отже, аналіз показав, що українські банки успішно адаптуються до сучасних економічних викликів, підвищують привабливість для інвесторів та клієнтів.

2.2. Вплив цифрових технологій на банківську систему

Сучасна банківська система все більше орієнтується на цифровізацію та автоматизацію процесів, що забезпечує зручність для клієнтів, підвищує ефективність операцій і знижує витрати банків.

У табл. 2.9 наведено основні тенденції цифрової трансформації послуг банків.

Таблиця 2.9

Найважливіші тенденції цифрової трансформації банківських послуг [5,16]

Напрямок	Характеристика
Розвиток цифрового банкінгу	Перехід більшості операцій у онлайн-формат: відкриття рахунків, перекази, депозити, комунальні платежі, інвестиційні продукти. Банки скорочують кількість фізичних відділень і концентруються на мобільних застосунках
Формування оновлених електронних платіжних систем	Активне впровадження миттєвих платежів, NFC-технологій, P2P-переказів, QR-платежів. Підвищення швидкості, безпеки та зручності здійснення транзакцій
Швидке онлайн кредитування	Автоматизація процесу оцінки кредитоспроможності клієнта та ухвалення рішення без участі менеджера. Скорочення часу видачі кредитів до кількох хвилин
Віддалена ідентифікація	Використання технологій BankID, відеоверифікації, біометрії для відкриття рахунків та отримання фінансових послуг без фізичної присутності
Використання ШІ	Застосування чат-ботів, автоматичних консультантів, систем протидії шахрайству, персоналізованих рекомендацій. Оптимізація операцій та зниження витрат банку
Використання Big Data	Глибока аналітика поведінки клієнтів, прогнозування фінансових ризиків, створення персоналізованих продуктів на основі великих масивів даних
Впровадження робоедвайзингу	Автоматичне управління інвестиційними портфелями на основі алгоритмів. Дозволяє клієнтам з невеликими сумами отримувати якісні інвестиційні поради

Представлені у табл. 2.9 тенденції відображають напрями розвитку сучасної банківської системи під впливом цифрових технологій. Банки активно переходять до цифрового банкінгу, розширюють спектр онлайн-послуг і мінімізують потребу клієнтів у відвідуванні відділень. Розвиток електронних платіжних систем забезпечує швидкі, безпечні та зручні транзакції.

Стрімке поширення онлайн-кредитування робить доступ до фінансових

ресурсів простішим, оперативнішим і менш бюрократичним.

Технології віддаленої ідентифікації дозволяють клієнтам проходити перевірку особи дистанційно, що суттєво прискорює надання послуг.

Використання штучного інтелекту та Big Data підвищує якість аналітики, дозволяє краще оцінювати ризики, персоналізувати послуги та виявляти шахрайські операції в режимі реального часу.

Завершує перелік впровадження робоедвайзингу, який забезпечує автоматизовані інвестиційні рекомендації та робить фінансове консультування доступним для ширшого кола клієнтів.

Загалом зазначені тенденції формують сучасну модель банківських послуг, що ґрунтується на інноваціях, швидкості та максимальній зручності для користувачів.

Цифровізація банківських послуг прямо впливає на структуру персоналу фінансових установ, особливо ІТ-спеціалістів. Зі зростанням обсягів онлайн-операцій, автоматизації процесів та впровадження інноваційних цифрових платформ банкам необхідно збільшувати чисельність технічного персоналу для підтримки та розвитку цих систем.

Розглянемо у табл.2.10 найбільші банки України за кількістю ІТ-спеціалістів.

Таблиця 2.10

Найбільші банки України за кількістю ІТ-спеціалістів
у 2025 році [27]

Назва банку	Технічні спеціалісти	Працівники в ІТ-підрозділах	Співробітники в Україні
ПриватБанк	2395	2395	17255
ПУМБ	901	901	7200
Райффайзен Банк	763	863	5461
Ощадбанк	624	624	16193
Sense Bank	550	555	4444
UKRSIBBANK BNP Paribas Group	250	400	4300
Банк «Південний»	249	272	1700
Креді Агріколь Банк	244	244	2127
ОТП Банк	239	244	2210
Укргазбанк	207	235	3832

Банк Альянс	190	210	932
Укрексімбанк	180	250	2000
Кредобанк	160	168	1622
А-банк	150	150	3000
Universal Bank	105	105	2984

До технічних спеціалістів у табл.2.10 відносяться розробники, тестувальники, менеджери проєктів, системні адміністратори, фахівці з DevOps і Data Science, дизайнери, аналітики та Hardware-інженери.

До працівників в ІТ-підрозділах відноситься топменеджмент, маркетинг, сапорт, Sales, HR та інший адміністративний персонал.

Лідером за чисельністю технічних спеціалістів є ПриватБанк, у команді якого працює 2395 осіб.

На другому місці ПУМБ, який обійшов Райффайзен Банк завдяки більшому штату ІТ-працівників.

Четверте та п'яте місця посідають Ощадбанк і Sense Bank.

На рис. 2.3 графічно відображено банки України за кількістю технічних працівників.

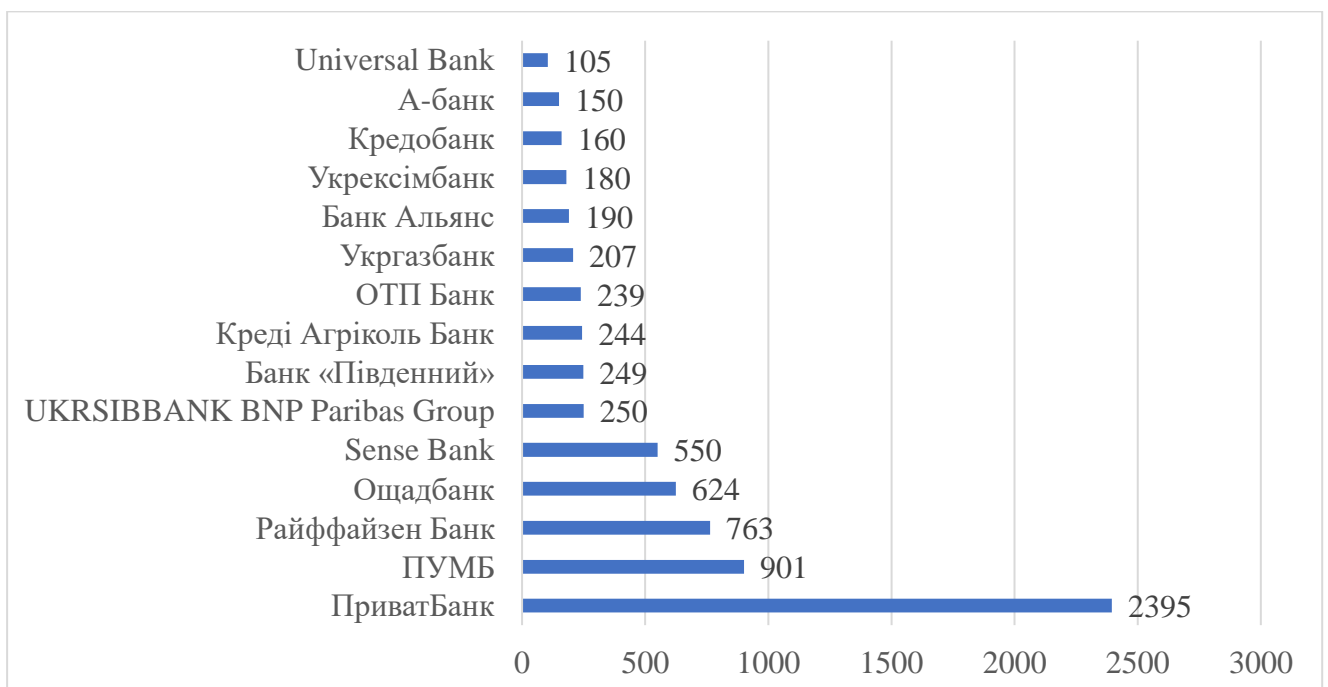

Рис. 2.3 Рейтинг банків за кількістю технічних працівників [27]

Отже, спостерігається у банках велика кількість ІТ-спеціалістів, що відображає пріоритет цифрової трансформації та впровадження інноваційних технологій у фінансовій сфері.

У сучасних умовах більшість банківських операцій можна здійснювати через Інтернет. Банки активно розвивають свої системи інтернет-банкінгу, роблять їх функціональними, зручними та безпечними для користувачів. Коли клієнт відкриває поточний рахунок або банківську картку, він автоматично отримує доступ до онлайн-банкінгу.

На рис. 2.4 представлено основні можливості інтернет-банкінгів, що зазначені в каталозі Міністерства Фінансів України.

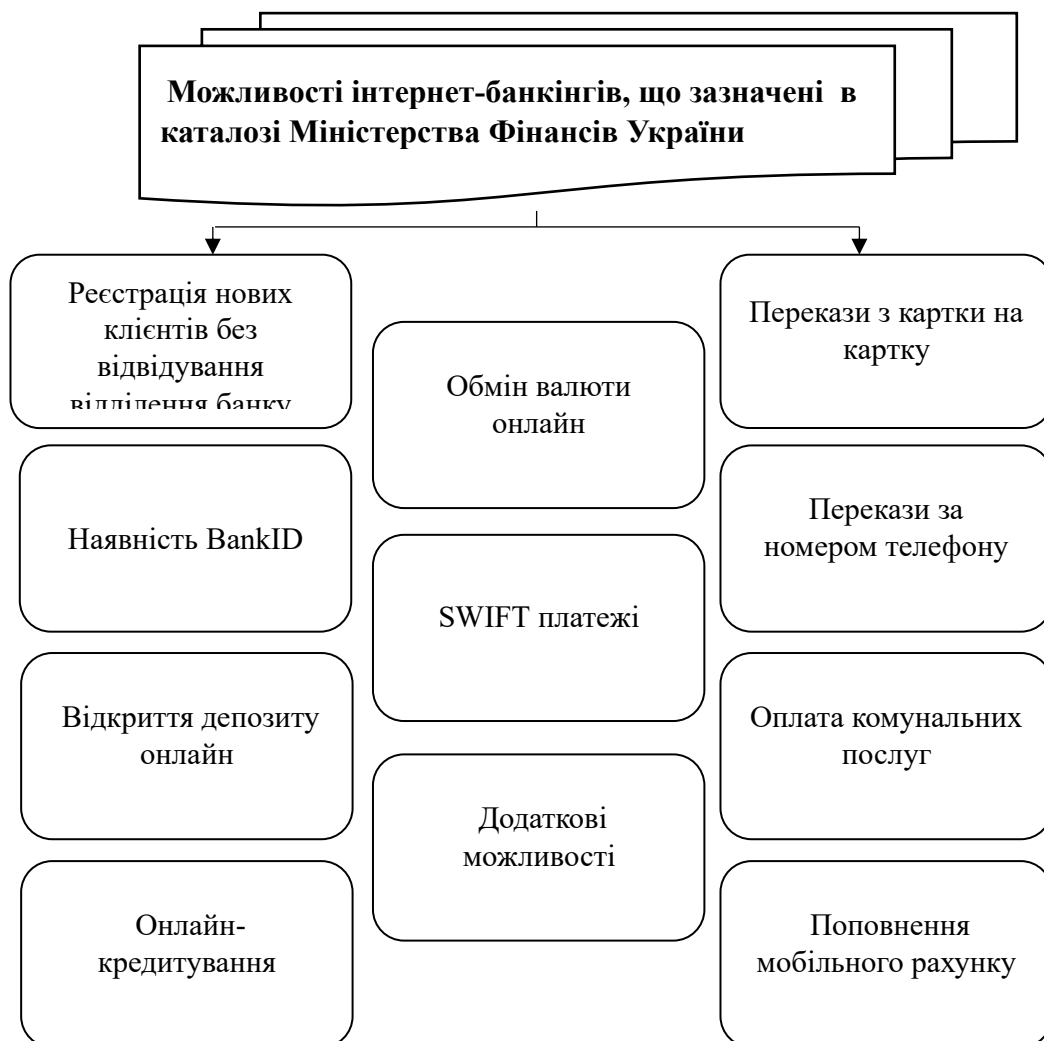

Рис. 2.4 Можливості інтернет-банкінгів що зазначені в каталозі Міністерства Фінансів України [20]

Дані рис. 2.4 свідчать про широкий спектр можливостей, які надають сучасні інтернет-банкінги в Україні. Завдяки цифровим сервісам клієнти можуть здійснювати перекази, оплачувати товари та послуги, керувати депозитами та кредитами, а також отримувати оперативну інформацію про стан своїх рахунків у будь-який час і з будь-якого місця, що підвищує зручність обслуговування, сприяє ефективності фінансових операцій та зміцнює роль банківських послуг у цифровій економіці.

Пропонуємо ознайомитися з інтернет-банкінгами, які банки України надають фізичним особам. Рейтинг сформовано за показником вартості переказу в інші банки. У табл. 2.11 зібрано онлайн-банкінги та основні тарифи.

Таблиця 2.11

Рейтинг інтернет-банкінгів для фізичних осіб [50]

Назва банку	Назва системи	Вартість переказу, грн.
Сенс Банк	My Sense Bank	0,0
ПРАВЕКС БАНК	PRAVEX ONLINE	0,0
Райффайзен Банк	Raiffeisen Online	0,0
ПриватБанк	Приват24	0,5
ПУМБ	ПУМБ online	0,5
ОТП Банк	ОТП Smart	0,5
Idea Bank	IdeaOnline	0,5
Ощадбанк	Ощад 24/7	0,5
UKRSIBBANK	UKRSIB ONLINE	1,0
Credit Agricole	i-bank	1,0

Аналіз даних табл. 2.11 свідчить, що більшість українських банків пропонують інтернет-банкінг із мінімальною або нульовою вартістю переказів у межах системи. Найвигідніші умови для користувачів забезпечують Сенс Банк, ПРАВЕКС Банк та Райффайзен Банк, у яких комісія за перекази становить 0 грн. Більшість інших банків встановлюють символічну плату в межах 0,5-1 грн., що також є прийнятним рівнем для фізичних осіб.

Загалом ринок онлайн-банкінгу характеризується високою конкуренцією та орієнтованістю на клієнта, що стимулює банки знижувати тарифи та розширювати функціональність своїх сервісів.

У сучасних умовах цифровізації економіки безготівкові операції з використанням платіжних карток є важливим елементом фінансової інфраструктури країни. Динаміка їх розвитку дозволяє оцінити рівень використання електронних платежів, ступінь довіри населення до банківських технологій та ефективність платіжної системи загалом.

У табл.2.12 наведено основні показники обсягів безготівкових операцій в Україні та за її межами у 2022-2024 рр.

Таблиця 2.12

Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток в Україні та за її межами у 2022-2024 рр., млн. грн. [32]

Показник	Роки			Відхилення 2024 р. від 2022 р. (+,-)
	2022	2023	2024	
Сума операцій, млрд. грн.	3443,9	979,4	4243,5	+799,6
З них перекази з картки на картку	1835,3	317,6	1318,5	-516,8
Операції з оплати товарів/послуг в мережі Інтернет	614,8	140,1	622,0	+7,2
Переказ коштів з картки на банківський рахунок у мережі Інтернет	71,5	28,0	151,2	+79,7
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	896,6	451,0	1985,0	+1088,4
Інші	25,7	42,7	166,9	+141,2
Кількість операцій, млн. шт.	5194,4	1850,5	8184,8	+2990,4

Дані табл. 2.12 свідчать, що протягом 2022-2024 рр. відбулося суттєве зростання як обсягів, так і кількості безготівкових операцій. Так, сума операцій зросла майже на 800 млрд. грн., що відображає посилення ролі електронних платежів у банківській системі країни. Кількість транзакцій також демонструє значний приріст, майже на 3 млрд. операцій, що засвідчує активізацію користувачів та підвищення довіри до безготівкових розрахунків.

Найбільший приріст забезпечили розрахунки через платіжні термінали, що показує активне впровадження електронних сервісів банками та зростання фінансової цифрової грамотності населення. Водночас обсяг переказів «з картки на картку» зменшився, що показує зміну платіжних звичок користувачів.

Загалом, тенденції демонструють процес переходу до більш

цифровізованої та технологічно орієнтованої платіжної інфраструктури.

Національний банк України спільно з Міністерством цифрової трансформації активно працюють над цифровізацією банківської системи України. Завдяки такій взаємодії формується сучасна система онлайн-послуг, що відповідає міжнародним стандартам та забезпечує нові можливості розвитку для фінансових установ і зручність для користувачів.

Цифрова держава передбачає відсутність черг, паперової бюрократії та зайвих витрат часу, усі необхідні послуги можна отримати з телефону чи комп'ютера у будь-якому місці. Завдяки інтеграції банківської системи з застосунком «Дія» клієнтам більше не потрібно пред'являти паперові документи для підтвердження особи під час звернення до банківських відділень, достатньо електронного паспорта [29].

Команда Міністерства цифрової трансформації стала однією з перших у світі, хто впровадив можливість передачі (шерингу) цифрових документів. Дія-послуга дає змогу громадянам передавати електронні паспорти через застосунок «Дія» для підтвердження особи та подання документів у цифровому форматі, зокрема, під час відкриття банківського рахунку без необхідності особистого відвідування установи [29].

Шеринг працює як під час користування онлайн-ресурсами банку (мобільний застосунок, вебсайт), так і у фізичному відділенні. На смартфоні клієнта генерується одноразовий код доступу (QR-код або штрихкод), який банк зчитує. Після цього клієнт підтверджує дозвіл на передачу своїх даних із «Дії», і установа отримує можливість надати необхідну послугу.

Національний банк України продовжує досліджувати концепцію цифрових валют центральних банків і працює над упровадженням власної цифрової форми національної валюти – е-гривні. Однак запуск проєкту був перенесений у зв'язку з воєнними подіями [6].

Отже, у другому розділі роботи розглянуто стан банківської системи України, охарактеризовано основні показники діяльності банків, визначено роль цифровізації у банківській системі.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Світові тенденції розвитку банківських систем та можливості їх адаптацій в Україні

Світові банківські системи за останні роки зазнали суттєвих змін під впливом технологічного прогресу, очікувань клієнтів та глобалізації фінансових послуг. Інновації в цифрових технологіях відкривають нові можливості для підвищення ефективності, безпеки та доступності банківських продуктів.

Цифровий банкінг постійно розвивається завдяки технологічному прогресу, зміні вподобань клієнтів та широкому впровадженню цифрових каналів.

Основні тенденції, що формують майбутнє цифрового банкінгу:

- мобільний банкінг набирає популярності, і все більше клієнтів використовують мобільні додатки для доступу до своїх рахунків та здійснення транзакцій. Зручність та доступність мобільних банківських додатків роблять їх кращим вибором для багатьох;
- онлайн-банкінг продовжує розширюватися, і все більше клієнтів використовують онлайн-платформи для управління своїми рахунками та проведення фінансових операцій. Простота використання та комплексні функції онлайн-банкінгу сприяють його зростанню впровадження;
- цифрові банки, або необанки, стають все більш поширеними. Такі фінансові установи працюють повністю онлайн, пропонують низку послуг цифрового банкінгу без необхідності фізичних відділень, забезпечують оптимізований та економічно ефективний банківський досвід;
- штучний інтелект інтегрується в цифровий банкінг, щоб пропонувати персоналізовані послуги, такі як індивідуальні фінансові консультації та автоматизована підтримка клієнтів. Штучний інтелект покращує досвід клієнтів, надає актуальну та своєчасну допомогу;

– цифрові методи оплати, включають мобільні гаманці та безконтактні платежі, стають дедалі популярнішими. Зростання розробки додатків для електронних гаманців дозволило клієнтам обирати зручні та безпечні варіанти оплати для своїх щоденних транзакцій [48].

Зазначені тенденції революціонізують спосіб взаємодії клієнтів зі своїми банками, пропонують більш зручний, безпечний та персоналізований банківський досвід. Оскільки цифровий банкінг продовжує розвиватися, фінансові установи повинні адаптуватися до цих змін, щоб задовольнити зростаючі потреби своїх клієнтів [48].

Д. Джонсон та С. Вайт виділили 6 стратегій підвищення операційної ефективності банків:

1) Основною передумовою узгодження є відмова від малоприбуткових бізнес-напрямів і переорієнтація на сегменти, що забезпечують вищу економічну ефективність та сприяють зростанню прибутковості банку. Провідні банки застосовують надійний підхід до стратегічного планування, оцінюють мінімальні обсяги ресурсів, необхідні для конкуренції в певному напрямку бізнесу, та виявляють можливості для диференціації від конкурентів. Даний процес починається з комплексного аналізу бізнес-напрямків та продуктів, щоб визначити, де існують найбільші можливості для ефективності та зростання.

У багатьох випадках стратегічне планування означає, що традиційні банки можуть перейти до нетрадиційних видів бізнесу, таких як спеціалізоване фінансування та обробка платежів, за умови, звичайно, що їхній аналіз покаже, що вони можуть ефективно та результативно конкурувати. Як не парадоксально, ці стратегічні переходи можуть вимагати від банку збільшення інвестицій та витрат у короткостроковій перспективі для досягнення покращеної маржі та ефективності у довгостроковій перспективі.

2) Однією з найважливіших можливостей підвищення ефективності роботи банків є зростання продуктивності персоналу, що передбачає впровадження перевірених підходів до управління результативністю, зокрема, встановлення чітких вимог, використання систем оцінювання та удосконалення програм

навчання.

Не менш важливим аспектом є модернізація систем мотивації та винагород, які мають стимулювати більш раціональну й результативну роботу з цільовими клієнтами. Програми визнання та різні форми заохочень підвищують залученість персоналу, відзначають особисті й командні успіхи, сприяють зростанню продуктивності та, відповідно, підтримують збільшення чистого прибутку банку.

3) Відносини з постачальниками та іншими третіми сторонами – це цілеспрямовані зусилля, спрямовані на отримання максимально можливої цінності від цих відносин. Вибір постачальників, які тісно відповідають бізнес-цілям банку є дуже важливим. Підтримка високої ефективності роботи постачальників підтримується угодами про рівень обслуговування та системами оцінки постачальників для моніторингу проблем продуктивності, таких як доступність системи, час реагування та прямі витрати.

Інші основні методи скорочення витрат включають консолідацію постачальників та порівняльний аналіз витрат з послугами на ринку. Варто також пам'ятати, що відносини з постачальниками можуть впливати на сприйняття регуляторними органами профілю ризику банку.

4) Використання технологій та автоматизації також заслуговує на увагу як один із напрямів підвищення ефективності. Напряму передбачає 3 головні цілі:

- додатки, що спрощують транзакції або запити клієнтів на основі самообслуговування без необхідності зусиль співробітників;
- використання технологій для скорочення часу, який співробітники витрачають на пошук інформації;
- впровадження автоматизованих бізнес-правил та моделей прийняття рішень для швидшого та ефективнішого виконання завдань у процесах.

Окрім допомоги в автоматизації основних процесів, технології відіграють очевидну роль в оптимізації каналів збуту банку, оптимізації процесів, внутрішніх комунікаціях та багатьох інших сферах.

5) Мета оптимізації каналів збуту полягає в оцінці того, чи банк взаємодіє з цільовими клієнтами найефективнішим та найпродуктивнішим способом.

Багато банків суттєво переосмислюють ролі, обов'язки та персонал у своїх відділеннях і використовують нові показники для аналізу ефективності та цінності відділень з метою визначення оптимізації.

Важливо зазначити, що оптимізація каналів стосується не лише відділень; вона також включає контакт-центри, онлайн- та мобільний банкінг, банкомати та менеджерів зі зв'язків з клієнтами як важливі канали для клієнтів. Наприклад, деякі банки вдосконалюють свої контакт-центри шляхом покращення робочих годин та технічних знань, а також можливостей чату, текстових повідомлень та соціальних мереж, щоб відповідати мінливим очікуванням клієнтів.

Не існує універсального підходу, оскільки оптимізація каналів полягає в тому, щоб охопити цільових клієнтів найефективнішими способами. Деякі банки наполегливо пропагують електронне відкриття рахунків, дистанційне зняття депозитів через смарт-пристрої. Інші банки, часто ті, що мають великих комерційних клієнтів, дотримуються принципово іншого підходу та зосереджуються на персональному обслуговуванні, призначають менеджера зі зв'язків із клієнтами та команду підтримки для кожного кваліфікованого рахунку. Високоцінний бізнес, що генерується таким підходом, може компенсувати додаткові витрати.

б) Оптимізація процесів є одним із найпотужніших, але недостатньо використовуваних важелів підвищення ефективності банків. По суті, метою є зниження співвідношення собівартості до вартості кожного виду діяльності, будь то відкриття нового рахунку, підготовка кредитного пакету чи обробка звичайної транзакції. Досягнення відповідальної оптимізації вимагає більше вимагає комплексного уявлення про те, як виконується робота в організації, а співробітники можуть бути цінним ресурсом для ідей щодо оптимізації процесів.

Взагалі, банки, які інвестують у покращення процесів, починають з вимірювання. Бенчмаркінг допомагає виявити прогалини та виділити найкращі практики. Далі оптимізація передбачає переосмислення робочих процесів, що передбачає оптимізацію операцій бек-офісу, використання електронних документів та впровадження автоматизованої маршрутизації та обробки.

Сталої ефективності неможливо досягти лише за рахунок заходів щодо скорочення витрат. Вона вимагає культури, яка цінує та винагороджує її. Керівництво повинно задавати тон, демонструвати чітке зобов'язання щодо балансування цінності та витрат, зменшення відходів та встановлення показників, які забезпечать відповідальність команд. Коли ефективність стає частиною корпоративного мислення, вона переходить з одноразової ініціативи на постійну дисципліну.

Однак, прибутковість залежить не лише від ефективності. Банки повинні надавати клієнтам значну цінність за конкурентними цінами, підтримувати при цьому витрати, що забезпечують стабільну прибутковість. Ключ полягає у встановленні реалістичних операційних цілей та прагненні до покращень, які відповідають унікальним обставинам кожної організації.

Досвід показує, що коли банки підходять до підвищення ефективності зосереджено та дисципліновано, вигоди є значними. Масштабовані процеси сприяють зростанню доходів та активів, що випереджає накладні витрати та створює міцну основу для стійкості, конкурентоспроможності та довгострокового успіху.

Цифрові валюти є новим етапом розвитку цифрових технологій і представляють електронну форму грошей, випущену центральним банком, поєднують функції традиційних грошей із можливостями сучасних цифрових технологій, забезпечують швидкі, безпечні та зручні розрахунки як у межах країни, так і на міжнародному рівні. Використання цифрових валют дозволяє підвищити ефективність платіжних систем, знизити витрати на обіг готівки та покращити фінансову інклюзію населення [7, с. 25].

Урядові цифрові валюти, наприклад цифровий юань, який у 2020 році запровадили в пілотному режимі в кількох китайських містах, забезпечують низку переваг:

- зменшують витрати на випуск і обслуговування готівки;
- підвищують незалежність від міжнародних платіжних систем, таких як SWIFT чи CHIPS [7, с. 25].

Голова НБУ А. Пишний підкреслив, що НБУ активно вивчає міжнародний досвід і співпрацює з провідними центральними банками світу, щоб розробити оптимальну модель електронної гривні. Особливу увагу приділяють результатам роботи Європейського центрального банку, Бундесбанку та Центрального банку Сінгапуру. За його словами, мета НБУ – створити високоякісне та сучасне рішення, що ґрунтується на найкращих глобальних практиках [6].

Авторитетна дослідницька організація VAI (Інститут банківського адміністрування, США), за словами А. Хіміч, щороку проводить аналіз світових інновацій у сфері фінансових та банківських послуг, які успішно знайшли практичне застосування.

Серед сучасних банківських інновацій особливу увагу заслуговують такі:

1. Компанією TSYS (США) розроблено програмний інструмент TSYS Foresight Score для оцінки шахрайства та управління ризиками. Використання цього рішення дозволить значно зменшити втрати від шахрайських операцій завдяки точному визначенню потенційно шахрайських транзакцій. Інструмент працює в режимі реального часу, використовує можливості штучного інтелекту та сучасні алгоритми аналізу фінансових операцій для ефективного виявлення підозрілих дій.

2. DenizBank (Туреччина) зосередився на запобіганні внутрішньому шахрайству та створив інтелектуальний додаток, який інтегрує бізнес-аналітику, штучний інтелект та алгоритми самонавчання. У режимі реального часу інструмент порівнює дані з різних джерел і на основі аналізу автоматично виявляє ознаки внутрішнього шахрайства та оцінює їхній ризик. Незважаючи на складну структуру, додаток виявляє себе як ефективний інструмент, значно спрощує процес виявлення шахрайських дій всередині установи.

3. Bank of America (США) розробив мобільний додаток ERICA, який інтегрує передові технології штучного інтелекту та прогнозує аналітики. Додаток виступає фінансовим помічником для клієнтів, підтримує виконання щоденних банківських операцій, надає персоналізовані поради на основі аналізу поведінки користувачів, спрощує управління фінансами, допомагає оптимізувати

витрати та збільшувати заощадження. Взаємодія з ERICA можлива через текстові повідомлення, голосові команди або сенсорне керування.

4. Королівський банк Канади (RBC) запровадив мобільний та веб-додаток DRIVE для власників автомобілів. Головною метою впровадження додатку було поглиблення взаємодії з клієнтами поза традиційним банківським ринком та підтримка бізнес-партнерів банку, автомобільних сервісних центрів, майстерень і автосалонів, у розширенні діяльності та збільшенні прибутків шляхом залучення нових клієнтів. На сьогодні на платформі зареєстровано понад 3000 спеціалізованих підприємств та організацій, а кількість користувачів постійно зростає [44, с. 25].

Цікавими є спостереження О. Заславської та М.-В. Петканич. Автори зазначили, що технології штучного інтелекту (ШІ) набули широкого застосування в інноваційних скоринг-продуктах. Такі системи аналізують інформацію про клієнтів, вивчають їх активність у соціальних мережах і в Інтернеті, оцінюють рух коштів на рахунках та перевіряють регулярність сплати за комунальні послуги чи мобільний зв'язок [14].

Яскравим прикладом є платформа ZAML, розроблена американською компанією ZestFinance. Вона збирає й аналізує різні дані про клієнта банківської установи, зокрема його дії в Інтернеті. Алгоритми платформи визначають рівень кредитної надійності та дозволяють виявляти перспективних клієнтів серед тих, кому зазвичай відмовляють у позиках через відсутність кредитної історії.

Застосування ШІ для боротьби з шахрайством демонструє шведська компанія BehavioSec, яка розробила систему, що ідентифікує особу за швидкістю та темпом набору тексту на клавіатурі, силою натискання клавіш та іншими біометричними показниками. Такий біометричний аналіз дозволяє банкам виявляти шахраїв, які намагаються видавати себе за інших осіб.

Цікавим є й використання ШІ у сфері кредитних угод. JPMorgan Chase запустила систему «контрактної розвідки» COIN, яка автоматично перевіряє комерційні кредитні угоди банку. Ручна перевірка 12 тис. угод, що займає близько 360 тис. годин на рік (або 173 роки), система виконує за лічені секунди, що значно

підвищує ефективність обробки документів [14].

Отже, для українських банків адаптація світових тенденцій є необхідною умовою підвищення ефективності, конкурентоспроможності та залучення іноземних інвестицій. Впровадження інновацій, оптимізація бізнес-напрямів, підвищення прозорості та дотримання міжнародних стандартів сприяють зміцненню фінансової стабільності та створюють передумови для сталого розвитку банківської системи України.

3.2. Напрями вдосконалення банківської системи України

Сьогодні автоматизовані платформи забезпечують швидкі фінансові поради на основі алгоритмів, відкривають інвесторам зручний доступ до інструментів управління портфелем та планування капіталу. Незважаючи на ефективність таких технологій, багато користувачів віддають перевагу особистій взаємодії з консультантом для прийняття фінансових рішень.

Пропонується впровадження гібридного підходу для вдосконалення банківської системи України шляхом поєднання робо-банкінгу та персональних консультантів.

Робо-банкінг – це інтеграція сучасних технологій у фінансові послуги, що підвищує ефективність та зручність обслуговування клієнтів. Основні особливості:

- автоматизоване управління портфелем – інвестиційні алгоритми дозволяють створювати, коригувати та відстежувати портфелі відповідно до профілю ризику клієнта;

- зручність – доступ через мобільні додатки та веб-ресурси дає змогу перевіряти баланси, налаштовувати параметри та контролювати ефективність у будь-який час і з будь-якого місця;

- персоналізація та постановка цілей – робо-консультанти розробляють інвестиційні стратегії з урахуванням ризиків, часових горизонтів та фінансових цілей клієнта.

Основні переваги робо-банкінгу:

– зниження комісій – автоматизовані консультації та управління портфелем вимагають менших витрат порівняно з традиційними послугами персональних консультантів;

– економія часу – робо-системи здійснюють моніторинг і ребалансування портфельів автоматично, звільнення клієнта від постійного контролю та роботи;

– простий доступ – інвестування стає доступним у будь-який час і в будь-якому місці через мобільні додатки та веб-платформи [52].

У табл. 3.1 наведено порівняння роботи робо-банкінгу та персональних консультантів.

Таблиця 3.1

Порівняння робо-банкінгу та персональних консультантів

[52]

Показник	Робо-банкінг	Особисті консультанти
Стиль керівництва	Автоматизовані та алгоритмізовані рекомендації	Поради, розроблені людиною, з урахуванням особистих обставин
Вартість	Як правило, нижчі комісії завдяки автоматизації та мінімальним накладним витратам	Вищі тарифи відображають персоналізоване обслуговування, досвід та постійну підтримку
Доступність	Доступно цілодобово через додатки або онлайн-платформи	Обмежені запланованими зустрічами та робочим часом
Персоналізація	Адаптовано до вхідних даних, але обмежено в обробці унікальних життєвих подій або складних сценаріїв	Високо персоналізований, з урахуванням сімейних, кар'єрних та довгострокових змін
Прийняття рішень	Спирається на алгоритми та ринкові дані	Враховує людське судження, досвід та емоційний контекст

Поєднання робо-банкінгу та персональних консультантів створює гібридний підхід до інвестування. Інвестори можуть користуватися автоматизованими платформами для управління портфелем, водночас отримувати індивідуальні консультації щодо оподаткування, фінансового планування та адаптації до значних життєвих змін. Такий підхід дозволяє

поєднати переваги технологій, швидкість і ефективність, з глибиною та нюансами експертного судження людини.

Асоціація експертів зі сталого розвитку провела дослідження банківського сектора України, у межах якого було проаналізовано діяльність 21 банку. Результати показали, що майже половина установ уже добре розуміють основні принципи ESG та активно інтегрують їх у свою операційну діяльність. Ще близько третини банків роблять суттєві кроки у напрямі соціальної відповідальності, приділяючи увагу питанням рівності, інклюзивності та належних умов праці.

Водночас для всього банківського сектору залишається актуальною потреба у більш системному підході до впровадження екологічних стандартів, посиленні управлінських практик та підвищенні прозорості ESG-комунікацій.

Особливо швидше просуваються у цьому напрямі банки з іноземним капіталом, що пояснюється тим, що європейські регулятори вже тривалий час вимагають від фінансових установ дотримання принципів сталого розвитку. З 2025 року велика кількість компаній у ЄС зобов'язана звітувати за Директивою щодо корпоративної звітності зі сталого розвитку (CSRD), відповідно до нових стандартів ESRS, що вже є не рекомендаційним форматом, як у попередні роки, а жорсткою обов'язковою вимогою.

Оскільки низка українських банків входить до складу європейських фінансових груп, нові регуляторні зобов'язання автоматично поширюються і на них, що змушує такі установи прискорювати впровадження ESG-орієнтованих практик, модернізувати внутрішні процеси та забезпечувати відповідність консолідованій нефінансовій звітності материнських структур.

Для всіх інших банківських установ впровадження ESG-стандартів стає нагальною потребою.

Впровадження ESG-стандартів є умовою для залучення міжнародного фінансування та іноземних інвестицій. Критерії дозволяють оцінити стійкість і прозорість бізнесу з точки зору глобальних партнерів. Міжнародні організації та фінансові установи, такі як Світовий банк, Європейський інвестиційний банк

(EIB), Європейський банк реконструкції і розвитку (EBRD) та інші, вимагають підтвердження дотримання ESG-стандартів для забезпечення прозорості, сталого розвитку та зниження ризиків. Комерційні кредитори також часто пропонують більш вигідні умови, наприклад, нижчі відсоткові ставки, компаніям, які впроваджують ESG-принципи.

Таким чином, імплементація ESG у діяльність українських фінансових установ та бізнесу є обов'язковою для тих, хто планує ефективно співпрацювати з міжнародними донорами та інвесторами для відбудови країни. Водночас її впровадження вимагає високого рівня експертизи, готовності до змін у підходах до ведення бізнесу та адаптації внутрішніх процесів.

Компанія YouControl нещодавно презентувала перший в Україні модуль для комплексної оцінки ESG-ризиків компаній.

SG – це набір конкретних чинників і показників, як компанія працює по відношенню до екології та суспільства. ESG-фактори дозволяють оцінити, наскільки компанія відповідає принципам сталого розвитку та соціальної відповідальності:

Environmental (E) – вплив на навколишнє середовище;

Social (S) – соціальна відповідальність, взаємодія з працівниками, клієнтами та суспільством;

Governance (G) – корпоративне управління, прозорість, етичність та ефективність керівних структур.

Модуль YouControl надає компаніям можливість оцінювати та відстежувати ризики в усіх трьох сферах ESG, що сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, покращенню репутації та забезпечує відповідність міжнародним стандартам сталого розвитку.

Інноваційний модуль YouControl дає змогу швидко оцінювати ESG-ризики контрагентів, визначати потенційний екологічний та соціальний вплив відповідно до класифікації видів діяльності за методологіями Фонду розвитку підприємництва (ФРП) та ЄБРР.

Автоматизована оцінка дозволяє компаніям і банкам бути обізнаними щодо ESG-показників партнерів, дотримуватися принципів екологічного комплаєнсу та ефективно готуватися до співпраці з міжнародними фінансовими організаціями й до майбутнього державного регулювання.

Банківські установи дедалі більше усвідомлюють необхідність упровадження фінтех-проектів, оскільки саме вони забезпечують підвищення конкурентоспроможності, клієнтоорієнтованості та ефективності операцій. Водночас процес налагодження взаємодії між традиційними банками та фінтех-компаніями залишається складним, що пов'язано з різницею в корпоративних культурах, швидкості прийняття рішень, рівні технологічної гнучкості та вимогах регуляторів, яких зобов'язані дотримуватися банки.

Попри всі виклики, фінансові установи продовжують шукати оптимальні формати співпраці з інноваторами.

Найпоширеніші моделі взаємодії між банками та фінтех – сектором узагальнено та представлено на рис. 3.1.

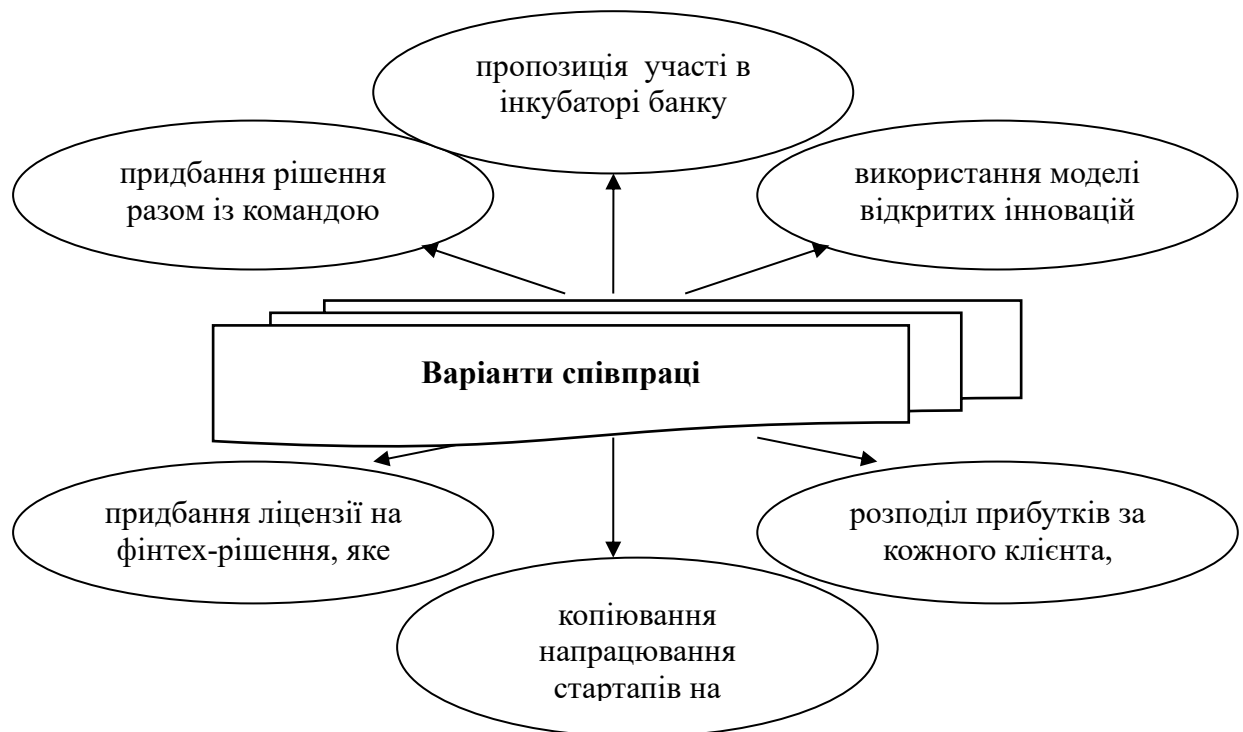

Рис. 3.1 Найбільш популярні варіанти спільної роботи банків з фінтех-проектами

Як видно з даних рис. 3.1 варіанти спільної роботи охоплюють різні рівні інтеграції від точкової технологічної підтримки до глибокого партнерства та створення спільних цифрових продуктів.

Важливість взаємодії держави та банківського сектору для забезпечення динамічного розвитку фінансової системи та одночасного збереження її стабільності важко переоцінити. Саме ефективне регулювання, збалансована політика та чіткий нагляд формують умови, за яких банки здатні не лише виконувати свої функції, а й підтримувати економічне зростання країни.

У межах державної політики можна виокремити три аспекти впливу держави на банківський сектор, кожен з яких визначає стійкість, прозорість та результативність функціонування банківських установ (рис. 3.2).

Рис. 3.2 Основні аспекти впливу держави на банківський сектор

Держава через законодавчі та нормативні акти встановлює правила функціонування банків, визначає стандарти капіталізації, ліквідності, вимоги до прозорості звітності та процедури контролю за фінансовими операціями. Регулятивно-правовий вплив забезпечує стабільність банківської системи, захист прав вкладників і запобігання фінансовим кризам. Національний банк України як головний регулятор встановлює облікові ставки, здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків та контролює виконання банками законів і нормативів.

Держава впливає на банківську систему через створення та підтримку державних банків, участь у фондах гарантування вкладів, а також через

механізми координації з міжнародними фінансовими інституціями. Інституційний вплив дозволяє формувати стабільне середовище для діяльності банків, забезпечувати доступ до фінансових ресурсів та підтримувати впровадження новітніх технологій і стандартів.

Держава може бути безпосереднім власником банків або частки їхнього капіталу, що дає можливість впливати на стратегічні рішення, пріоритети діяльності та управління ризиками. Через власницький вплив забезпечується реалізація державних соціально-економічних цілей, контроль за ефективністю використання ресурсів та підтримка фінансової стабільності у випадках кризових ситуацій.

Вплив держави на банківський сектор є багаторівневим, тому необхідно:

- удосконалювати нормативно-правову базу для підвищення прозорості та стабільності банків;
- розвивати інституційну підтримку фінансових установ та сучасну банківську інфраструктуру;
- ефективно використовувати державну участь у власності банків для стратегічного розвитку сектору.

Завдяки цьому можна забезпечити стабільність фінансової системи, підвищити довіру клієнтів та створити передумови для впровадження інновацій і цифровізації банківських послуг.

Отже, у третьому розділі роботи розглянуто шляхи розвитку банківської системи України, виділено світові тенденції розвитку банківських систем та можливості їх адаптацій в Україні, а також напрями вдосконалення банківської системи України.

ВИСНОВКИ

Виконання кваліфікаційної роботи на тему: «Банківська система, її роль в економіці України та шляхи подальшого розвитку» дало можливість узагальнити теоретичні та практичні аспекти розвитку банківської системи та зробити наступні висновки:

1. Розглянуто точки зору вчених щодо розуміння сутності банківської системи. Запропоновано власне визначення досліджуваного поняття. Так, це законодавчо регламентована та організаційно структурована сукупність банківських установ, що функціонально взаємопов'язані, здійснюють залучення і розподіл коштів, кредитування, забезпечують платіжний обіг та фінансову стабільність, сприяють розвитку національної економіки.

Розглянуто і охарактеризовано структуру банківської системи, визначено, що вона дворівнева. Перший рівень – Національний банк України, а другий рівень – банківські установи (державні, комерційні та націоналізовані).

Виділено головні цілі, загальні і специфічні риси банківської системи.

Охарактеризовано трансформаційну, емісійну та стабілізаційну функції банківської системи.

2. Охарактеризовано загальні етапи розвитку банківської системи України.

Виділено основні етапи становлення та розвитку банківської системи України.

Уточнено автором періодизацію шляхом виокремлення самостійного періоду, який охоплює етап розвитку банківської системи України в умовах пандемії COVID-19.

3. Розглянуто основні загрози для фінансової безпеки банківської системи, акцентували увагу, в першу чергу, на затяжні воєнні дії на території України.

Розглянуто взаємодію банківського та реального секторів економіки. Констатовано, що обидва сектори економіки і банківський, і реальний впливають на зростання економіки через власний розвиток.

Показано двосторонній характер взаємодії воєнних дій, банківської системи та національної економіки, коли банківський сектор забезпечує стабільність платіжної системи та зазнає значного впливу з боку військово-політичних чинників.

4. Аналіз динаміки кількості комерційних банків в Україні показав їх поступове скорочення у 2022-2024 рр. У 2024 році кількість банків була 61, з них 26 з іноземним капіталом, а 16 зі 100% іноземним капіталом, тобто в Україні 74% банків з іноземним капіталом.

Виділено топ-5 онлайн-банків України. Серед лідерів онлайн-банкінгу в Україні Monobank, фінансовий скоринг якого становив 224 у 2023 році, найвищий відсоток депозитів, максимальна сума кредитів для фізичних осіб у розмірі 500 тис. грн.

Аналіз показав суттєве зменшення відсоткових ставок банків, що показує здешевлення та більшу доступність ресурсів для клієнтів банківських установ.

Зростання пасивів свідчить про те, що банки змогли залучити більше ресурсів (депозити, кошти клієнтів, інші зобов'язання), тобто їх ресурсна база зміцнилася.

Зростання активів показує, що ресурси ефективно використовуються для кредитування, інвестицій та інших фінансових операцій, тобто банки активно підтримують економіку і потенційно збільшують прибуток.

У сукупності це означає позитивну динаміку розвитку банківської системи та її здатність ефективно фінансувати економіку.

5. Проаналізовано банківські установи за кількістю ІТ-спеціалістів. Лідером за чисельністю технічних спеціалістів став ПриватБанк, у команді якого працює 2395 осіб.

Рейтинг інтернет-банкінгів для фізичних осіб очолюють Сенс Банк, ПРАВЕКС Банк та Райффайзен Банк, у яких комісія за перекази становить 0 грн.

Аналіз безготівкових операцій показав, що протягом 2022-2024 рр. відбулося суттєве зростання як їх обсягів, так і кількості.

Найбільший приріст забезпечили розрахунки через платіжні термінали, що

показують активне впровадження електронних сервісів банками та зростання фінансової цифрової грамотності населення.

6. Світовими тенденціями є розповсюдження цифрового банкінгу. Основними тенденціями, що формують майбутнє цифрового банкінгу є: мобільний банкінг, онлайн-банкінг, цифрові банки, або необанки, штучний інтелект інтегрується в цифровий банкінг та цифрові методи оплати.

Виділено основні стратегії підвищення операційної ефективності банків: диверсифікація, продуктивність персоналу, зв'язки з третіми сторонами, автоматизація процесів, оптимізація каналів збуту, оптимізація процесів.

Розглянуто тенденцію запровадження цифрових валют та їх особливості.

Розглянуто сучасні банківські інновації, серед яких програмний інструмент TSYS Foresight Score для оцінки шахрайства та управління ризиками, інтелектуальний додаток, який інтегрує бізнес-аналітику, штучний інтелект та алгоритми самонавчання; мобільний додаток ERICA, який інтегрує передові технології штучного інтелекту та прогнозної аналітики тощо.

Для України адаптація розглянутих тенденцій відкриває нові можливості підвищення ефективності банківської системи, розширення спектра послуг та інтеграції в глобальний фінансовий простір.

7. Особливо важливим для удосконалення банківської системи України є впровадження цифрового банкінгу, автоматизованих сервісів, фінтех-рішень та ESG-стандартів, що дозволяє поєднати сучасні технології з потребами національної економіки та клієнтів.

Окрім цього, вплив держави на банківський сектор є багаторівневим, тому необхідно:

- удосконалювати нормативно-правову базу для підвищення прозорості та стабільності банків;
- розвивати інституційну підтримку фінансових установ та сучасну банківську інфраструктуру;
- ефективно використовувати державну участь у власності банків для стратегічного розвитку сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківська система : підручник / [М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. 2-ге вид., переробл. і доповн. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с.
2. Банківська система: навчальний посібник: за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
3. Барна М. Ю. Банківська система країни: елементи, функції та потенціал у забезпеченні економічного зростання. *Наукові горизонти*. 2020. Т. 23, № 10. С. 54-67
4. Барна М. Ю. Стан і тенденції розвитку банківської системи в контексті структурного реформування національної економіки України. *Наукові горизонти*. 2020. Т. 23, № 12. С. 84-98
5. Береславська О. Трансформація банківських послуг в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. №. 60. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3649> (дата звернення: 06.10.2025).
6. Білоус О. Пишний пояснив, коли в Україні може з'явитися е-гривня. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/pishniy-poyasniv-koli-ukrayini-mozhe-z-yavitisya-1761293987.html> (дата звернення: 10.10.2025).
7. Болдуєв М. В. Тенденції розвитку світової банківської системи в умовах цифрової трансформації глобальної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 13. С.20-26
8. Гальчинський А.С. Банківська система України: стан та перспективи розвитку. Київ : Наукова думка, 2021. 356 с.
9. Гладких Д., Жаліло Я. Підвищення облікової ставки НБУ до 25% річних. Перші підсумки. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidvyshchennya-oblikovoyi-stavky-nbu-do-25-richnykh-pershi-pidsumky> (дата звернення: 27.10.2025)
10. Грубінка І.І. Особливості розвитку та сучасного стану банківської

системи України в контексті державної монетарної політики. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 10. С. 579-582

11. Дорошенко Н., Віскарєва Е. Роль банківської системи у відновленні економіки України. *Молодий вчений*. 2023. №8 (120). С. 60-65.

12. Жердецька Л.В., Ткач В.С. Банківська система у забезпеченні економічного зростання: теорія та емпіричний взаємозв'язок. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. №7-8. С.33-46

13. Зарічна Н. Формалізація тенденцій розвитку та фінансової стійкості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №1(48). С. 214-219.

14. Заславська О., Петканич М.- В.Світові тенденції банківських інновацій.
URL:
https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38522/2/FMZKPNES_2022_Petkanych_M-Global_trends_in_banking_141-144.pdf (дата звернення: 18.10.2025).

15. Капраль О. Р. Вплив банківської системи на економіку країни. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика*. 2017. № 863. С. 63-67

16. Кльоба Л. Г. Цифровізація – Інноваційний напрям розвитку банку. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL:
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2018/86.pdf (дата звернення: 06.10.2025).

17. Коваленко В.В. Фінансова безпека банків в умовах воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2022. № 4 (48). URL:
<http://fnpnu.cibs.ubs.edu.ua/article/download/272736/268679> (дата звернення: 17.10.2025).

18. Ковальчук С. В. Цифровізація банківської діяльності: теоретичні основи та практичний досвід. *Економіка України*. 2022. №8. С. 24-32.

19. Кузнецова С. А. Банківська система : навч. посіб. за ред. С. А. Кузнецової. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 400 с.

20. Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. Банківська система :

навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.

21. Мещеряков А., Боденчук Л., Ліганенко І., Рибак О., Лобунець Т. Тенденції розвитку банківської системи України в умовах воєнних дій та глобалізаційних впливів. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Вип. 3(50) С. 8-22.

22. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry> (дата звернення: 11.10.2025).

23. Міщенко В.І., Журавка Ф.О. Впровадження Базель III в Україні: виклики та перспективи. *Банківська справа*. 2023. №4. С. 18-25

24. Мордань Є.Ю., Журавка О.С., Діденко К.В., Кравченко Я.І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. *Бізнесінформ*. 2021. № 1. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-243_251.pdf (дата звернення: 17.10.2025).

25. МФУ. Каталог кращих інтернет-банкінгів України. URL: <https://sp.minfin.com.ua/banks-online> (дата звернення: 16.10.2025)

26. МФУ. Роботи vs інвестконсультанти: чи можна довірити управління своїми грошима III. URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/chi-mozhna-shtuchnomu-intelektu-doviryati-upravlinnya-svoyimi-groshima> (дата звернення: 06.10.2025).

27. Найбільші банки України за кількістю IT-спеціалістів 2025. Рейтинг DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/bank-rating-2025> (дата звернення: 06.10.2025).

28. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 23.10.2025).

29. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini> (дата звернення: 11.10.2025).

30. НБУ. Основні показники діяльності банків України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 11.10.2025).

31. НБУ. Про е-гривню – цифрові гроші Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/e-hryvnia> (дата звернення: 16.10.2025).

32. НБУ. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, за 2023 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/PS_rozpodil_cashless_operation_graf_2023-Q4.jpg?v=14 (дата звернення: 11.10.2025).

33. НБУ. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, за 2024 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/PS_rozpodil_cashless_operation_graf_2024-Q4.jpg?v=14 (дата звернення: 11.10.2025).

34. Правдиковська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150–153.

35. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

36. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

37. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 № 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (дата звернення: 17.10.2025).

38. Ситник Н., Прицак Я. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6 (118). С. 94-98.

39. Ситник Н.С., Васьків І.М. Фінансова безпека банків як один із складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2018. Том 29 (68). № 6. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29-1.pdf> (дата звернення: 15.10.2025).

40. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.

Банківська система : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

41. Стечишин Т. Б. Банківська справа: навчальний посібник, [2-ге вид. випр. і доповн.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с.

42. ТОП-5 online-банків Україна 2024. URL: <https://uba.top/online-banks-of-ukraine> (дата звернення: 22.10.2025).

43. Федевич Л., Ливдар М., Межирицька Я. Банківська система України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 21. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/25> (дата звернення: 11.10.2025).

44. Хіміч А. Сучасні тенденції та інновації на ринку банківських послуг та проблеми впровадження банківських інновацій в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. №10. С.51-61

45. Юрків Н. Я. Взаємозв'язок стану банківської системи і забезпечення економічної безпеки реального сектору економіки. *Стратегічні пріоритети. Серія: Економіка*. 2016. № 1. С. 56-61.

46. Finclub. Нацбанк запровадить вимоги до ESG-стандартів банків. URL: <https://finclub.net/news/natsbank-zaprovadyt-vymohy-do-esgstandartiv-bankiv.html> (дата звернення: 15.10.2025).

47. Johnson D, White S. 6 Strategies for Improving Banks' Operating Efficiency. 2025. URL: <https://www.crowe.com/insights/six-strategies-for-improving-banks-operating-efficiency> (дата звернення: 06.10.2025).

48. Malyshev A. Digital Banking: 2025 Market Overview, Trends & Insights. Digital banking trends. URL: <https://sdk.finance/blog/what-is-digital-banking/#:~:text=Digital%20banking%20refers%20to%20the,banking%20services%20through%20digital%20channels>. (дата звернення: 11.10.2025).

49. Mind. Рейтинг банків. URL: <https://mind.ua/banks/rating?period=y2024-q4> (дата звернення: 06.10.2025).

50. Prostobank. Рейтинг Інтернет-банкінгів. URL: https://www.prostobank.ua/internet_banking (дата звернення: 11.10.2025).

51. Robo-Advisory Services and Bank Risk. URL:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1544612325015508> (дата
звернення: 18.10.2025).

52. Robo-Banking Versus Personal Advisors. URL:
[https://www.iiflcapital.com/blog/personal-finance/robobanking-vs-personal-](https://www.iiflcapital.com/blog/personal-finance/robobanking-vs-personal-advisors)
[advisors](https://www.iiflcapital.com/blog/personal-finance/robobanking-vs-personal-advisors)(дата звернення: 18.10.2025).